

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ve ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ

SEÇME YAZILAR-II

Editör
Doç. Dr. Ekrem ERDOĞAN

SAKARYA, 2018

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ ÇALIŞMA EKONOMİSİ ve ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ SEÇME YAZILAR-II

Editör: Doç. Dr. Ekrem ERDOĞAN

ISBN: 978-605-4229-92-5

Birinci Baskı "Eylül 2018"

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlara aittir.

Copyright ©

5846 sayılı ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasaları ve Türk Ticaret Yasası gereğince; fotokopi, tarama, yazma vs. herhangi bir yöntemle kitabı çoğaltarak satın alan, satan veya bir kitaptan yazarın yazılı izni olmadan alıntı yapan kişi ve kurumlar;

- Her bir kopya için 2 yıldan 6 yıla kadar hapis cezası (para cezasına çevrilmeksizin),
- 10.000 TL'den 150.000 TL'ye kadar mahkemenin karar vereceği para cezası,
- Meslekten men ve kopyalama ve basım cihazlarına el konulması, cezaları ile cezalandırılır.

Kapak Tasarım

Dr. Öğr. Üyesi Kamil Taşkın

Kitap Düzenleme

Arş. Gör. Cihan DURMUŞKAYA

Arş. Gör. Akın ÖZDEMİR

Arş. Gör. Abdulkadir ALTINSOY

Arş. Gör. Yunus YİĞİT

Arş. Gör. B. Yasin ÇAKMAK

Arş. Gör. Mert ÖNER

Baskı

Sakarya Yayıncılık, Yayın ve Dağıtım, Sakarya Üniversitesi Esentepe
Kapısı Çarşı Dükkanları No:14 Serdivan/SAKARYA,
Tel: 0 264 282 20 35 faks: 0 264 346 00 85
www.sakaryayayincilik.com

SUNUŞ

Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü 1995'ten bu yana yirmi yılı aşkın geleneğe sahip köklü bir akademik birimdir. Sakarya Üniversitesi içinde ve dışında, birçok bölüm ve fakültenin oluşumuna katkıda bulunduğu gibi kamu ve özel sektör kuruluşlarına da önemli faydalar sağlamıştır.

Bölümde; Çalışma Ekonomisi, Endüstri İlişkileri, Sosyal Politika, İnsan Kaynakları Yönetimi, Çalışma Psikolojisi ve Sosyolojisi ile İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku alanlarında dersler verilmektedir. Bu kapsamda işgücü piyasaları, endüstri ilişkileri, toplumsal refah, insan kaynakları yönetimi gibi konularda iktisadi, hukuki, psikolojik ve sosyolojik çalışmalar yürütülmektedir. Bölümde şu an 12 öğretim üyesi ve 10 araştırma görevlisi bulunmaktadır. Elinizdeki eser, bölümde akademik faaliyet yürüten öğretim üye ve elamanlarıyla araştırmacıların orijinal çalışmalarından derlenmiştir. Bu yıl ikincisi hazırlanan “Seçme Yazılar” çalışmalarının amacı; Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde akademik çalışmalar yürüten araştırmacıların alana bakış açılarının paylaşılmasıdır. Kanımızca her bölümün bakış açısını dönem dönem bir eserde toplayıp paylaşmak, üniversitelerin ekol oluşumu için önemli bir başlangıç oluşturacaktır. Diğer üniversitelerde de bu tür çalışmaların yapılması, bölümlerde araştırma yapan geniş bir akademik kitlenin görüşlerini daha bilinir kılacaktır.

Bu eserde, 10 orijinal makale yer almaktadır. “Kişilik: Tanımı, Boyutları, Etki Faktörleri ve Tipolojisi” başlığını taşıyan bölüm Adem Uğur ve Elvan Okutan tarafından hazırlanmıştır. İKY perspektifinden kişilik kavramının teorik olarak incelendiği çalışmada, kişilik kavramı tanımlandıktan sonra boyutları, kişiliği oluşturan faktörler ve kişilik tipolojilerine yer verilmiştir.

“Siyasi Parti Seçim Beyannamelerinde Sosyal Politika: 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçimleri Nitel Analizi” adlı bölüm Yılmaz Özkan ve Ufuk Bingöl tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve 27. Dönem Milletvekili Seçimleri kapsamında seçime katılan siyasi partilerin kamuoyuna sunmuş oldukları seçim beyannamelerinin sosyopolitik içeriği analiz edilmiştir. Yöntem olarak içerik analizinin yapıldığı çalışmanın sonucunda, bazı seçim beyannameleri arasında ortaya çıkan yüksek

seviyede ifade ve taahhüt benzerliğine göre siyasal açıdan farklı görüşlere sahip olan siyasi partilerin iktidar partisinin davranış biçimini temel alarak ortak muhalefet davranışı sergileyebildikleri ortaya çıkmıştır.

Ekrem Erdoğan ve Kemal Gökmen Genç tarafından hazırlanan “Türkiye’de 2007-2016 Dönemi İş Kazası ve Meslek Hastalıklarının Analizi” isimli bölümde iş kazası ve meslek hastalıkları yaş, cinsiyet, işletme büyüklüğü, kıdem, kaza öncesi yürütülen faaliyetler ve yaralanma türü, saati ve yaranın vücuttaki yeri açısından incelenmiştir. Sonuçta iş kazası ve meslek hastalıklarının minimize edilebilmesi için sağlık ve güvenlik kültürünün varlığı, hukuki düzenlemeler, eğitim ve etkin denetimin yanında sayılan özelliklere göre de analizlerin yapılmasının gerekli olduğu ortaya konulmuştur.

M.Çağlar Özdemir tarafından kaleme alınan “İradi İşsizlik” isimli bölümde ilk olarak iradi işsizliğin iktisadi temelleri; klasik, neoklasik, Keynesyen ve Marksist iktisat çerçevesinde incelenmiştir. Daha sonra iradi işsizliğin nedenlerine ve sonuçlarına yer verilmiştir. Çalışma sonucunda iradi işsizliğin yapısal olarak mücadele edilmesi gereken bir atalet hali olduğu ve özellikle gençlerin iradi işsizlikten uzaklaştırılması yönünde tedbirler alınması gerektiği vurgulanmıştır.

“Kültürel İstihdam: Türkiye - Avrupa Birliği Karşılaştırması” isimli bölüm Cihan Selek Öz ve Yunus Yiğit tarafından hazırlanmıştır. Çalışmada, Dünya’da yaratıcı ve kültürel faaliyetlerin ekonomiye yaptığı katkının ve kültürel istihdamın arttığı ileri sürülmüş ve bu çerçevede Avrupa Birliği ile Türkiye’deki kültürel istihdamın karşılaştırmalı analizi yapılmıştır. Sonuçta Türkiye’deki kültürel istihdam oranının Avrupa Birliği ortalamasının oldukça altında kaldığı, ağırlıklı olarak lise altı eğitim seviyesine sahip çalışanlardan oluştuğu ve faaliyet alanı olarak el sanatları yoğunluklu olduğu görülmüştür.

Onur Metin tarafından hazırlanan “Uluslararası Şirketlerde Çalışma İlişkisini Sistem, Toplum ve Baskınlık Etkileri Yaklaşımı ile Kavramak” isimli bölümde, kapitalizmin dinamik ve eşitsiz gelişiminin anlaşılmasına katkısı olacak bir kavramsal çerçeve sunan Sistem, Toplum ve Baskınlık Etkileri (STBE) yaklaşımı tanıtılmıştır. STBE yaklaşımının kuvvetli ve dinamik bir çerçeve sunmasına rağmen görgül çalışmalarla daha fazla desteklenmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

“Doktorlara Uygulanan Şiddetin Sağlık Kurumu Türü Açısından Değerlendirilmesi” isimli bölüm Yılmaz Özkan ve Tülin Bayraktar tarafından hazırlanmıştır. Çalışmada, doktorlara uygulanan şiddetin hizmet verilen sağlık kurumunun türüne göre belirlenmesi ve değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bu çerçevede Kocaeli ili içerisinde bulunan Sağlık Bakanlığı’na bağlı hastane, üniversite hastaneleri, özel hastaneler ve diğer sağlık kurumlarında 200 doktor ile anket çalışması yapılmıştır. Sonuçta çalışılan kurum fark etmeksizin doktorların şiddete uğradığı ya da şiddete uğrama endişesini yoğun yaşadığı ve en çok şiddet olayının sağlık ocağı, özel muayenehane vb. yaşandığı tespit edilmiştir.

Ekrem Erdoğan ve Serpil Çiğdem tarafından kaleme alınan “Gig Ekonomisi ve Freelance İşgücünün Yükselişi” isimli bölümde gig ekonomisi ve freelance çalışma kavramları açıklanarak freelance işgücünün yükselişi freelancer.com platformu üzerinden değerlendirilmiştir. Bu çerçevede gig ekonomisi, kalıcı işlerin aksine, kısa süreli sözleşmelerin veya freelance işlerin yaygınlığı ile karakterize edilen dijital bir işgücü piyasasıdır. Çalışmanın sonucunda iş örgütlenmesinin tam zamanlı çalışan işçilere daha az gereksinim duyulacak şekilde dönüştüğü, küresel düzeyde freelance işçilerin ve işverenlerin bulunduğu freelancer.com haricinde benzer işlevlere sahip çok sayıda dijital platformun olduğu, platformlar üzerinden yapılan işlerin arttığı ve çeşitlendiği, ancak bu konuda çalışanların temel haklarını güvence altına alacak düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu ortaya konulmuştur.

“Yönetici Perspektifinden Yönetim Kademelerinde İş Güvenliği İlgisi ve Bağlılığı: Denizli İli Metal Sektöründe Bir Uygulama” adlı bölüm Yılmaz Özkan ve Bülent Arpat tarafından hazırlanmıştır. Yöneticilerin iş güvenliğine bağlılıklarını kendi perspektiflerinden ve çeşitli yönetim kademeleri açısından değerlendirme amacını taşıyan bu çalışmada, Denizli ili metal endüstrisi işyerlerine anket uygulanmıştır. Analizler sonucunda tüm yönetim organlarında yüksek düzeyde güvenlik bağlılığına rağmen alt grup yöneticilerde daha düşük düzeylerde olduğu görülmüştür. Buna göre metal sektöründe güvenlik bağlılığının alt yönetici ve çalışan grubuna bütünüyle aktarılamadığı ileri sürülmüştür.

Cihan Durmuşkaya ve Akın Özdemir tarafından hazırlanan “Sakin Şehirlerde (Cittaslow) Sosyal Uyum Göstergelerinin İncelenmesi: Sakarya’nın Taraklı İlçesine Yönelik Bir Araştırma” adlı bölümde, yedi temel sakin şehir kriterinden

biri olan sosyal uyum kriterleri çerçevesinde Taraklı ilçesi incelenmiştir. Taraklı Belediyesi yetkilileriyle yapılandırılmamış mülakatları içeren çalışmada konuyla ilgili kurumsal bir yapının bulunmaması ve azınlıklar, engelliler, çocuklar ve gençler gibi dezavantajlı gruplara yönelik projelere ilişkin halen yeterli ilginin olmaması gibi negatif sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak tüm eksikliklere rağmen sakin şehirlerin sosyal uyum bağlamında bir bilinç düzeyinin oluşmasına katkı sağladığı vurgulanmıştır.

Ekrem ERDOĞAN
Editör

YAZARLAR HAKKINDA BİLGİ

Doç. Dr. Ekrem ERDOĞAN (Editör)

Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri lisans mezunudur. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanında tamamlamıştır. Doktora sonrası araştırmaları için 2012’de İngiltere’de De Monfort Üniversitesinde bulunmuştur. 2016’da Doçent unvanı kazanmıştır. 2001’den beri Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde Endüstri İlişkileri anabilim dalında görev yapmaktadır. Endüstri İlişkileri(L), Çalışma Sosyolojisi(L), Çalışma İlişkileri ve Sanat(L), Çalışma İlişkileri Tarihi(L), KOBİ’lerde Çalışma İlişkileri(L), Karşılaştırmalı Endüstri İlişkileri(YL), Çalışma İlişkilerinde Teorik Gelişmeler(Dr), Yeni Yönetim Teknikleri ve Çalışanlar(Dr) derslerini vermektedir.

Prof. Dr. Adem UĞUR

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İşletme ve Maliye bölümlerinden lisans mezunudur. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanında tamamlamıştır. 1989’te Doçent 1995’te Profesör unvanı kazanmıştır. Çalışma Ekonomisi anabilim dalı öğretim üyesi olarak 1995’den beri Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde görev yapmaktadır. İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk (L), İnsan Kaynakları Yönetimi (L), Çalışma Hayatında Verimlilik (L), Küreselleşme ve İnsan Kaynakları Yönetimi (L), Endüstriyel Demokrasi (L), Uygulamalı İnsan Kaynakları Yönetimi (L), Teorik ve Uygulamalı İnsan Kaynakları Yönetimi (YL), Verimlilik Yönetimi (YL), Globalleşme ve Endüstri İlişkileri (YL), Yönetici Yetiştirme (YL), İşgücü Verimliliği (Dr), Örgütsel Psikoloji (Dr) derslerini vermektedir.

Prof. Dr. Yılmaz ÖZKAN

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İşletme ve İstatistik lisans mezunudur. Yüksek lisans çalışmalarını İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletmeler, İstatistik ve Kantitatif Analizler alanında, doktora çalışmalarını İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme alanında tamamlamıştır. 1995’te Doçent 2005’te Profesör unvanı kazanmıştır. Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi olarak 1995’ten beri Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde görev yapmaktadır. İstatistik (L), Kalite Yönetim Sistemi (L), , İşgücü Piyasası Veri Analizi (L) , İstatistiksel Proses Kontrol (YL), İleri Araştırma Yöntemleri (DR) derslerini vermektedir.

Doç. Dr. M. Çağlar ÖZDEMİR

Gazi Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri lisans mezunudur. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanında tamamlamıştır. Doktora sonrası çalışmaları için 2010-11 döneminde İngiltere’de Oxford Üniversitesi’nde bulunmuştur. 2013’te Doçent unvanı kazanmıştır. Çalışma Ekonomisi anabilim dalı öğretim üyesi olarak 2011’den beri Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde görev yapmaktadır. Çalışma Ekonomisi(L), Gelir Dağılımı ve Yoksulluk(L), Ücret(L), Proje Yönetimi(L), Sosyo-Ekonomik Analiz (YL), Uluslararası İşgücü Piyasası Analizi (YL), Araştırma Yöntemleri (YL), Refah Analizi ve Ölçüm Yöntemleri (Dr), Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Sosyal Politika (Dr) derslerini vermektedir.

Doç. Dr. Cihan Selek Öz

Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü lisans mezunudur. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanında tamamlamıştır. 2018’de doçent unvanı kazanmıştır. Sosyal Siyaset ve Sosyal Güvenlik anabilim dalı öğretim elemanı olarak 2004’ten beri Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü’nde görev yapmaktadır. Sosyal Politika (L), AB’de Sosyal Politika (L), Uluslararası Sosyal Politika (L), Sosyal Hizmetler ve Bakım (L), Yerel Yönetimler ve Sosyal Politika (L), AB-Türkiye Karşılaştırmalı Sosyal Politika (YL), Uluslararası Sosyal Siyasetin Güncel Sorunları (Dr) derslerini vermektedir.

Dr. Öğr. Üyesi Elvan OKUTAN

Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri lisans mezunudur. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanında tamamlamıştır. 2000’den beri Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde İnsan Kaynakları Yönetimi anabilim dalında görev yapmaktadır. Çalışma Psikolojisi (L), Kişisel Başarı Teknikleri (L), İnsan Kaynaklarında Güncel Konular(YL), İşletme Bilgisi (L), İnsan Kaynakları Yönetimi (L), Örgütlerde Davranış ve Yönlendirme (YL) derslerini vermektedir.

Dr. Öğr. Üyesi Onur METİN

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri lisans mezunudur. Yüksek lisans çalışmasını Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri Bölümü'nde, doktora çalışmasını ise Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri Bölümü'nde tamamlamıştır. 2009-2017 döneminde bölümümüzde Araştırma Görevlisi olarak çalışmıştır. 2015'te Doktor unvanı kazanmıştır. Doktora çalışmaları sırasında Greenwich Üniversitesi Çalışma ve İstihdam Araştırma Birimi'nde ziyaretçi araştırmacı olarak bir sene süreyle bulunmuştur. Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak 2017'den itibaren Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Endüstri İlişkileri(L), Çalışma Sosyolojisi (L), Çalışma İlişkileri Tarihi (L), Engelliler Politikası (L) derslerini vermektedir.

Dr. Öğr. Üyesi Bülent ARPAT

Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri lisans mezunudur. Yüksek lisans çalışmasını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri Bölümü'nde, doktora çalışmasını ise Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri Bölümü'nde tamamlamıştır. 2007 yılından bu yana Pamukkale Üniversitesi (PAÜ) Honaz MYO'nda Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır. 2015'te Doktor unvanı kazanmıştır. Honaz MYO'nda 2016'dan bu yana Mülkiyet, Koruma ve Güvenlik Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. PAÜ Mühendislik Fakültesinde İş Sağlığı ve Güvenliği I-II (L), PAÜ Teknoloji Fakültesinde İş Hukuku (L) ve Kalite Yönetim Sistemleri (L), PAÜ Eğitim Fakültesinde Temel Hukuk (L) ve Honaz MYO'da Sosyal Güvenlik Hukuku (ÖL) derslerini vermektedir.

Dr. Öğr. Üyesi Ufuk BİNGÖL

Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi lisans mezunudur. Yüksek lisans ve Doktora çalışmalarını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri Bölümü'nde tamamlamıştır. Ağustos 2003- Mart 2016 yıllarında Deniz Kuvvetleri Komutanlığında Bilgi Teknolojileri Astsubayı olarak görev yapmış, Mart 2016- Mart 2018 tarihleri arasından Bursa Mustafakemalpaşa Belediyesinde Bilişim Uzmanı olarak çalışmıştır. 2017'te Doktor unvanı kazanmıştır. Halen Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Yönetim ve Organizasyon(ÖL), Kurumsal Kaynak Planlama (ÖL), Temel Bilgi Teknolojileri (ÖL), Sosyal Politika (L) derslerini vermektedir.

Dr. Tülin BAYRAKTAR

Kocaeli Üniversitesi İktisat Lisans ve İşletme Yüksek Lisans mezunu olup, doktora çalışmalarını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü alışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanında tamamlamıştır. 5 yıl Kocaeli niversitesi'nde sözleşmeli ğretim görevliliği yapmıştır. Çalışma Psikolojisi alanında çalışmalar yapmaktadır.

Öğr. Gör. Kemal Gökmen GENÇ

Sakarya niversitesi alışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri ile İnsan Kaynakları Yönetimi bölümlerinden lisans mezunudur. Yüksek lisans çalışmalarını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü alışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanında tamamlamıştır. Aynı bölümde 2016'da başladığı doktora eğitimini sürdürmektedir. 2017'den beri Sakarya Üniversitesi Arifiye Meslek Yüksek Okulu'nda ğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır. İş Sağlığı ve Güvenliği, İletişim ve Etik derslerini vermektedir.

Öğr. Gör. Serpil ÇİĞDEM

Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Fakültesi'nde lisansını, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, alışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanında yüksek lisansını tamamlamıştır. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, alışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanında doktora eğitimini sürdürmektedir. 2013 yılından beri Sakarya Üniversitesi, Sapanca Meslek Yüksek Okulu'nda ğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır. İnsan Kaynakları Yönetimi, Yeni Medya, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık derslerini vermektedir.

Arş. Gör. Cihan DURMUşKAYA

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi alışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri lisans mezunudur. Yüksek lisans çalışmalarını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü alışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanında tamamlamıştır. Aynı bölümde 2013'te başladığı doktora eğitimini sürdürmektedir. Doktora alışmaları esnasında 2016'da 6 ay süreyle İtalya'da bulunmuştur. 2012'den beri Sakarya niversitesi alışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Arş. Gör. Akın ÖZDEMİR

Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri lisans mezunudur. Yüksek lisans çalışmalarını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanında tamamlamıştır. Aynı bölümde 2014'te başladığı doktora eğitimini sürdürmektedir. Doktora çalışmaları esnasında 2016'da 6 ay süreyle İtalya'da bulunmuştur. 2012'den beri Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Arş. Gör. Yunus YİĞİT

Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri lisans mezunudur. Yüksek lisans çalışmalarını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanında tamamlamıştır. Aynı bölümde 2017'de başladığı doktora eğitimini sürdürmektedir. 2016'dan beri Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Kişilik; Tanımı, Boyutları, Etki Faktörleri ve Tipolojisi Adem UĞUR, Elvan OKUTAN.....	1
Siyasi Parti Seçim Beyannamelerinde Sosyal Politika: 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçimleri Nitel Analizi Yılmaz ÖZKAN, Ufuk BİNGÖL	33
Türkiye’de 2007-2016 Dönemi İş Kazası ve Meslek Hastalıklarının Analizi Ekrem ERDOĞAN, Kemal Gökmen GENÇ.....	81
İradi İşsizlik M.Çağlar ÖZDEMİR.....	113
Kültürel İstihdam: Türkiye - Avrupa Birliği Karşılaştırması Cihan SELEK ÖZ, Yunus YİĞİT	151
Uluslararası Şirketlerde Çalışma İlişkisini Sistem, Toplum ve Baskınlık Etkileri Yaklaşımı ile Kavramak Onur METİN	177
Doktorlara Uygulanan Şiddetin Sağlık Kurumu Türü Açısından Değerlendirilmesi Yılmaz ÖZKAN, Tülin BAYRAKTAR	203
GİG Ekonomisi ve Freelance İşgücünün Yükselişi Ekrem ERDOĞAN, Serpil ÇİĞDEM	229
Yönetici Perspektifinden Yönetim Kademelerinde İş Güvenliği İlgisi ve Bağlılığı: Denizli İli Metal Sektöründe Bir Uygulama Yılmaz ÖZKAN, Bülent ARPAT	263
Sakin Şehirlerde (Cittaslow) Sosyal Uyum Göstergelerinin İncelenmesi: Sakarya’nın Taraklı İlçesine Yönelik Bir Araştırma Cihan DURMUŞKAYA, Akın ÖZDEMİR.....	299

TÜRKİYE'DE 2007-2016 DÖNEMİ İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIKLARININ ANALİZİ

Ekrem ERDOĞAN¹

Kemal Gökmen GENÇ²

Özet

İş kazaları ve meslek hastalıkları Türk çalışma hayatında her zaman önemli konulardan biri olmuştur. Refahı olumsuz etkileyen iş kazası ve meslek hastalıklarının minimize edilebilmesi için sağlık ve güvenlik kültürünün varlığı, hukuki düzenlemeler, eğitim ve etkin denetim gereklidir. Tüm bunlara ek olarak, iş kazası ve meslek hastalıklarını yaş, cinsiyet, işletme büyüklüğü, kıdem, kaza öncesi yürütülen faaliyetler ve yaralanma türü, saati ve yaranın vücuttaki yeri açısından incelemek önemlidir.

Bu çalışma iş kazası ve meslek hastalıklarıyla ilgili Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) istatistik yıllıklarının son 10 yıllık periyodunu değerlendirmeyi amaçlamaktadır. SGK'dan elde edilen veriler İSG ana temasına göre sınıflandırılmış ve son 10 yıllık dönemi değerlendirilmiştir. Sonuç olarak iş kazası ve meslek hastalıklarının durumu ve nedenleri ile ilgili eğilimler tespit edilmiştir. Ayrıca 6331 Sayılı İSG Kanununun getirdiği düzenlemelerin etkileri ile ilgili sonuçlara da ulaşılmıştır. Bu değerlendirmeler ilgili literatürden araştırma sonuçlarıyla desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İş Kazası, Meslek Hastalığı, İş Sağlığı ve Güvenliği.

ANALYSIS OF WORK ACCIDENTS AND OCCUPATIONAL DISEASES IN TURKEY IN THE 2007-2016 PERIOD

Abstract

Work accident and occupational diseases have always been one of the most important issues in Turkish working life. The existence of health and safety culture, legal regulations, training and effective supervision are necessary for minimizing occupational accidents and occupational diseases affecting welfare negatively. In addition to all these, it is important to examine work accident and occupational diseases in terms of age, gender, size of enterprise, seniority, activities carried out before the accident, type of injury and time and place of injury in the body.

This study aims at evaluating the last 10 years period of annual statistics of Social Security Institution of Turkey (SSI) related to work accidents and occupational diseases. The data obtained from SSI are classified according to the OHS main theme and the last 10 years period has been evaluated. As a result, trends related to the status and causes of occupational accidents and occupational diseases have been identified. In addition, the results related to the effects of the regulations imposed by OHS Code No. 6331 were also reached. These evaluations were supported by the results of the research in the relevant literature.

Keywords: Work Accident, Occupational Disease, Occupational Health and Safety

JEL Classification Codes: J28

¹ Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, eerdogan@sakarya.edu.tr

² Öğr. Gör. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Arifiye Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Korumaya ve Güvenlik Bölümü, İş Sağlığı ve Güvenliği Programı, kgokmengenc@sakarya.edu.tr

Giriş

Nüfusun önemli bir kısmının ücretli olarak çalıştığı günümüz toplumlarında, İş sağlığı ve güvenliği (İSG) sadece bireysel değil aynı zamanda toplumsal boyutları olan bir konudur. Dünyada sağlıklı ve güvenli işyerlerinin oluşturulması hususunda önemli mesafeler alınmasına rağmen hala iş kazaları ve meslek hastalıkları çalışma hayatında önemli bir yer kaplamaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) (2018a)’ne göre Dünyada yılda ortalama 2,78 milyon insan, iş kazası veya iş ile ilgili bir hastalık sonucu hayatını kaybetmektedir. Ayrıca 374 milyon kişi de işle ilgili, ölümcül olmayan yaralanma ve hastalıkla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumun maliyeti ise Küresel Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın yaklaşık %4’üne denk geldiği ileri sürülmektedir. SGK (2016a) verilerine göre Türkiye’de 2016 yılında 5510 Sayılı Kanunun 4-1/a Maddesi kapsamındaki sigortalılardan yaklaşık 286 bin kişi iş kazası geçirmiş ve bunların 1.405’i bu nedenle hayatını kaybetmiştir. Ayrıca 597 kişi de meslek hastalığına tutulmuştur. Bu rakamlar kayıtlı çalışanları kapsamaktadır. Konuyu bir de kayıtdışı çalışanların durumunu ekleyerek değerlendirirsek rakamların ve maliyetin çok daha fazla olduğu görülecektir.

İş kazası ve meslek hastalıkları hem bireysel hem de toplumsal açıdan olumsuz etkileri olan bir durumdur. Bireysel olarak çalışanlar; gelirden, çalışma gücünden, bedensel bütünlükten ve hatta yaşamdan yoksun kalabilirler. Diğer taraftan işverenler ek maliyetler, verimlilikte düşüşler ve itibar kayıpları ile karşılaşabilirler. İş kazası ve meslek hastalıkları nedeniyle işgünü kayıplarının yüksek olduğu bir ekonominin toplumsal faydayı maksimize edebilmesi mümkün değildir. İş kazası ve meslek hastalıklarının önlenmesi mümkündür. Bu Türkiye’de en yetkili ağızdan dile getirilmiş bir sözdür³. Buna göre iş kazalarının yüzde 98’i, meslek hastalıklarının da yüzde 100’ü önlenbilir. Ne yazık ki bu konuda gerekli önlemlerin alınmaması, herkesin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmemesi, işverenlerin daha fazla kazanç ve maliyetleri azaltma uğruna tedbir almaktan ve işçilerin de tedbirleri uygulamaktan çeşitli nedenlerle kaçınması vs. gibi

³ 14/06/2012’de İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Tasarısı ve Teklifinin TBMM’de tartışılması sırasında dönemin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik tarafından ifade edilmiştir (Çelik, 2012a).

nedenlerle iş kazaları ve meslek hastalıkları artarak devam etmektedir. Bunun yanında iş kazası ve meslek hastalıklarının ülke sosyo-ekonomik yapısına ciddi bir maliyet yüklediği belirtilmelidir⁴. Bugünkü rakamlarla Dünyada maliyeti yaklaşık 800 milyar ile 3,2 trilyon, Türkiye’de ise 800 milyon ile 3,2 milyar dolar aralığında olabileceği tahmin edilmektedir.

İş kazası ve meslek hastalıklarının önlenmesi hususunda sağlık ve güvenlik kültürünün varlığı gereklidir. Bu unsur diğer tüm tedbirleri etkili kılabilen bir yapıya sahiptir. Bu varsayıldığında yasal düzenlemeler, eğitim ve etkin denetim mekanizmalarının kurulması ile birlikte daha sağlıklı ve güvenli işyerlerinin oluşturulması mümkün olur. Ancak doğru ve etkili yasa, eğitim ve tedbir süreçlerini işletmek için mevcut kazaların analiz edilmesi ve eğiliminin tespiti gerekmektedir. Diğer unsurlar varsayıldığında yaş, cinsiyet, işletme büyüklüğü, kıdem, kaza öncesi yürütülen faaliyet, yaralanma türü, saati ve yaranın vücuttaki yerine göre analiz edilmesi iş kazası ve meslek hastalıklarının önlenmesinde önemlidir.

Türk Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), 5510 Sayılı kanunun 4-1/a Maddesi kapsamındaki sigortalıların iş kazası ve meslek hastalığı, geçici iş göremezlik ve sürekli iş göremezlik verilerini yayımlamaktadır. Bu veriler; ekonomik faaliyet, il, yaş, cinsiyet, iş göremezlik, ölüm, kıdem, yaralanma türü, yaranın vücuttaki yeri, kaza öncesi yürüttüğü ve kazaya neden olan faaliyet, kullandıkları materyal, kaza saati, işyerinde çalışan sigortalı sayısı ve iş kazası sıklık hızına göre detaylandırılmıştır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’deki iş kazaları ve meslek hastalıklarının dönemsel analizini yapmaktır. Bu analiz, SGK’nın verileri dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede 2007-2016 dönemindeki mevcut veriler değerlendirilmiştir. İstatistiki açıdan anlamlı sonuçlar üretmeyeceği düşünülen konularda ise dönem olarak 2013-2016 dönemi değerlendirmeye alınmıştır. Bunun nedeni yasa değişikliğine istinaden bazı istatistiklerin üretilmesinde değişikliğe gidilmesidir.

⁴ ILO verileri dikkate alındığında iş kazası ve meslek hastalıkları sonucu yaşamını yitirenlerin rakamına göre her yıl Kuveyt, Moğolistan ve Kosova kadar bir ülkenin yok olduğu, bunun maliyetinin Dünyada 600 milyar dolar ile 2,4 trilyon dolar, Türkiye’de ise 7 katrilyonluk (yaklaşık 3,9 milyar dolar) olduğu belirtilmiştir (Çelik, 2012a).

1. İş Sağlığı ve Güvenliği

Ülkemizde sağlıklı ve güvenli işyerlerinde çalışmak vatandaşların Uluslararası hukuk⁵ ve Türk Anayasasından⁶ kaynaklanan temel bir hakkı olarak kabul edilmektedir. Bu belgelerde konumuzla alakalı olarak herkesin sağlık ve güvenlik gerekliliklerinin karşılandığı, uygun iş koşullarında çalışma hakkı vurgulanmaktadır.

Türkiye’de 6331 sayılı kanuna kadar iş sağlığı ve güvenliği konusu çalışma hayatını düzenleyen birtakım kanunlar içerisinde düzenlenmekteydi⁷. Bu çok yapıllı sistem işleyişi bakımından sorun yaratmaktaydı. Yetki ve sorumlulukların tespiti ve süreçlerin uzaması zarar görenlerin zararlarının tazmin edilmesini de güçleştirmekteydi. Bu çerçeveden bakıldığında iş sağlığı ve güvenliğinin tek bir kanun çerçevesinde düzenlenmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştı (Erdoğan ve Özdemir, 2013). Bu kapsamda “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanun Tasarısı”, meclisin 14 ve 19 Haziran 2012’deki 120. ve 121. Birleşimlerinde tartışılmış⁸ ve oylanmıştır.

Bu kanunun temel amacı; işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenlemek olarak belirtilmiştir (R.G., 2012: 6331/ md,1 [1]). Bu çerçevede iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri maliyet olarak değil işyerlerinde daha huzurlu, mutlu ve verimli bir çalışma ortamının sağlanmasında bir öncelik olarak kabul edilmelidir (ÇSGB, 2012: 4-5).

⁵ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948), 1976 Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Anlaşması, Uluslararası Çalışma Örgütü’nün İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin 155 ve 161 sayılı Sözleşmeleri, Avrupa Sosyal Şartı ve İşçilerin çalışırken sağlık ve güvenliğine iyileştirilmiş tedbirlerin alınmasının teşvikine ilişkin 89/391/EEC sayılı Konsey Direktifi vb (Erdoğan ve Özdemir, 2013)

⁶ Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası madde 49’da göre “çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri almak” devletin görevleri arasında sayılmıştır (R.G., 1982).

⁷ 4857 sayılı “İş Kanunu” beşinci bölümünde iş sağlığı ve güvenliğinin düzenlendiği görülmektedir. 5510 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” (R.G., 2006) sosyal sigortalar ile genel sağlık sigortası bakımından kişileri güvence altına almaya ve yararlanma yöntemi ve finansmanını düzenlemeye çalışmaktadır (md 76). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu (R.G., 2011) bu konuyu “işçinin kişiliğinin korunması” başlığı altında düzenlemiştir. Yine 5237 sayılı “Türk Ceza Kanunu” (R.G., 2004) da bu konuda kusurlu kişilerin cezai sorumluluklarını düzenliyordu.

⁸ Muhalefet, tasarı isminin “işçi sağlığı ve güvenliği” veya “çalışan sağlığı ve güvenliği” olarak değiştirilmesi gerektiği, tasarinın tüm toplum kesimleriyle paylaşılmadığını, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin piyasalaştırıldığı ve denetim vs. gibi konularda eleştiriler getirmiştir.

İş kazası ve meslek hastalıkları ülkedeki iş sağlığı ve güvenliği koşullarını gösteren iki temel gösterge olarak kabul edilmektedir. Kanun metninde **iş kazası**; işyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hale getiren olay (6331 Sayılı Kanun madde 3 (1) g), **Meslek hastalığı** ise mesleki risklere maruziyet sonucu ortaya çıkan hastalık (6331 Sayılı Kanun madde 3 [1] 1) olarak tanımlanmıştır.

İş kazaları ve meslek hastalıklarının Türkiye’de analizinin yapıldığı literatüre göz atıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılabılır. Buna göre;

- İş kazasına ve meslek hastalıklarına bağlı ölüm ve yaralanmaların yüksek olduğu görülmektedir (Yardım ve diğerleri, 2007).
- Nüfus ve ekonomik büyüklük oranları açısından Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında ise ölüm ve iş göremezlik oranlarının çok kötü durumda olduğu ileri sürülmüştür (Ceylan, 2011).
- Erkekler, nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar, tecrübesizler, inşaat ve maden çalışanlarında iş kazasının daha fazla görüldüğü belirtilmiştir (Gümüş; 2017).
- Özellikle ölümlerin fazla olduğu maden ve inşaat sektörlerine ve KOBİ’lere yönelik çalışmalar hızlandırılmalıdır. Türkiye ile kıyaslandığında birçok Avrupa ülkesinde genel kaza sayısının fazla ve ölümle sonuçlanma oranının ve iş göremezlik gün sayılarının azlığı, ülkemizde kazaların kayıt altına alınmasında bazı problemlerin olduğuna işaret olabilir (Ceylan, 2011: 23-24).
- Meslek hastalıklarının tespiti ve mevcut rakamlarının sorunlu olduğu ve meslek hastalığı ve iş kazası ile ilgili olduğu düşünülen ölümlerde hekimlerin adli rapor düzenleme yükümlülüğüne rağmen, eğitimsizlik, deneyimsizlik veya sorumluluktan kaçma isteği gibi sebeplerle yapılmadığı belirtilmiştir. Bunun sonucunda adli olgu bildirimlerinin yapılmaması, gerektiği halde otopsi yapılamamasına ve böyle durumlarda ölüm nedeni ve bunun meslekle olan bağlantısı bilinmemektedir. Bu da kazanılacak hak kayıplarının önünü açmaktadır (Keten ve diğ., 2011).

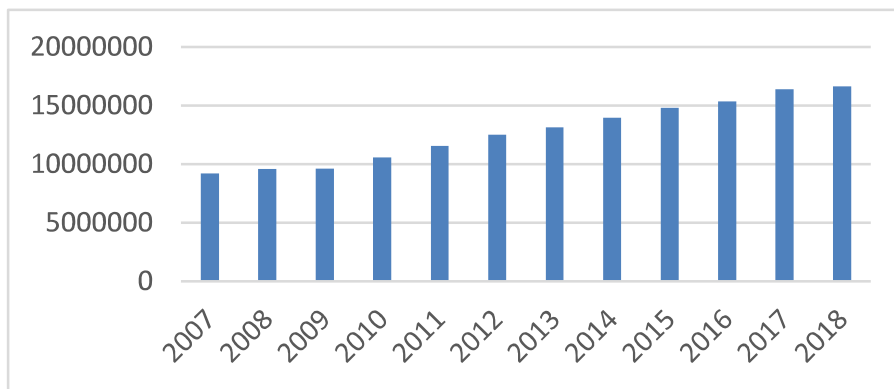
- İSG Mevzuatını uygulayacak kişilerin ve denetim elemanlarının kalifiye olması gerekmektedir. İSG konusu çok disiplinli bir yaklaşımla (hijyenistler, epidemiyologlar, toksikologlar ve ergonomi uzmanları gibi) ele alınmalıdır. (Yardım ve diğerleri, 2007: 270).
- İş kazası ve meslek hastalıklarının önlenmesinde İSG kültürünün yaygınlaştırılmasının önemi büyüktür. Bu nedenle ilköğretimden itibaren okul müfredatlarında yer almalıdır (Öçal ve Çiçek, 2017; Yılmaz, 2009; İşler, 2014).

2. Bulgular ve Analiz⁹

İş kazası ve meslek hastalığına yönelik veriler aşağıdaki sıralamaya göre analiz edilmiştir. İlk olarak sigortalı, iş kazası, iş kazası nedeniyle ölüm ve meslek hastalıklarının sayısı analiz edilmiştir. Daha sonra meslek grupları, yaş, işletme büyüklükleri, ay, günün saati, yaralanma türü, yaranın vücuttaki yeri, meslek hastalıklarının türü, son işveren nezdindeki çalışma süresi, çalışılan çevreye göre iş kazası ve meslek hastalıkları ve bu nedenle ölümlerin sayısı ve oranları dönemsel olarak değerlendirilmiştir.

2007-2016 dönemi sigortalı, iş kazası, iş kazası geçirenlerin sigortalı sayısına oranı, iş kazası nedeniyle ölüm ve meslek hastalığı tanısı konulanların sayıları Grafik 1, 2, 3, 4 ve 5’te yer almaktadır.

Grafik 1- Sigortalıların Sayısı

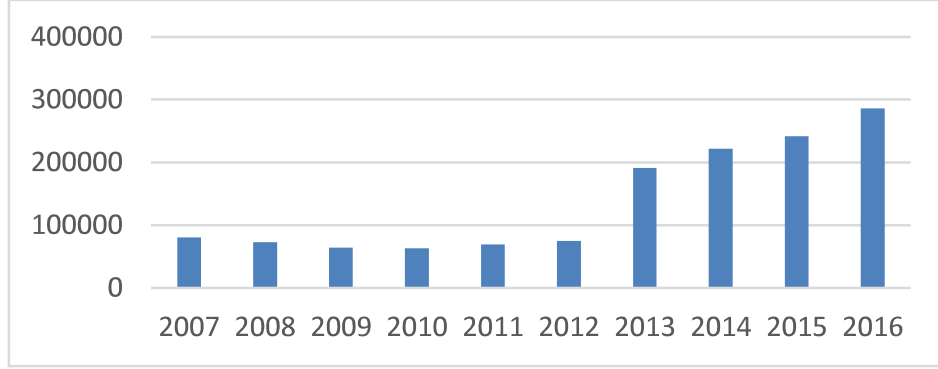
Kaynak: SGK (2018), SGK (2017), SGK (2018b)¹⁰

⁹ Burada yer alan verilerin tamamı 5510 Sayılı Kanun’un 4-1/a Maddesi Kapsamındaki Sigortalılardan oluşmaktadır. 4-1/b ve 4-1/c kapsamındaki sigortalılar dahil edilmemiştir.

¹⁰2007’den 2016 dahil veriler SGK İstatistik yıllıklarından, 2017 ve 2018 yılına ait veriler aylık istatistik bültenlerinden alınmıştır.

Grafik 1'e göre 2007'de 9,19 milyon olan sigortalı sayısı, yıllar itibarıyla artış göstermiş ve 2016'da 15,35 milyona ulaşmıştır. Dönem içerisinde sigortalı sayısı yaklaşık olarak %67 oranında artış göstermiştir.

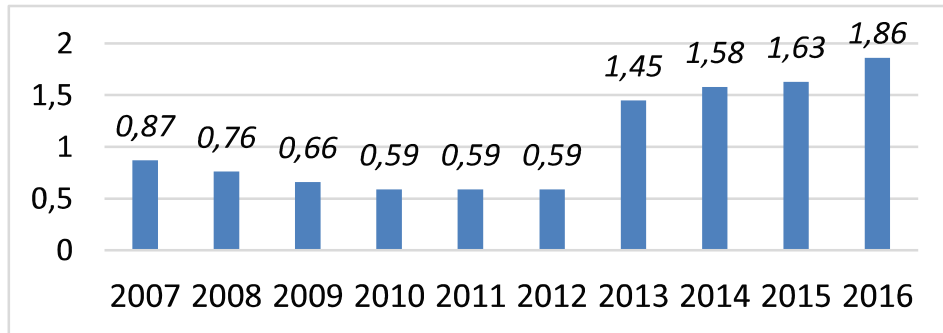
Grafik 2- İş Kazası Geçiren Sigortalıların Sayısı

Kaynak: SGK (2018)

Grafik 2'ye göre iş kazası sayılarına bakıldığında, 2007'de 80 bin civarında iken, 2016'da 280 bin civarına yükselmiştir. Tablo 1'e göre, dönem içerisinde iş kazası sayısı yaklaşık 3,5 kat artmıştır. Özellikle 2013 yılı ile birlikte bu artışın çok bariz görüldüğü söylenebilir. Bunun nedeni olarak 2012'de kabul edilen 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu çerçevesinde iş kazaları ve meslek hastalıklarına bildirim zorunluluğunun gelmesi gösterilebilir. Ancak 2013'ten günümüze de yaklaşık %49 oranında artması bunun nedeninin sadece yasal bildirim zorunluluğuna bağlanmaması gerektiğini göstermektedir. Salt iş kazası geçirenlerin sayısına odaklanmak çok doğru olmayabilir. Bu çerçevede iş kazası geçirenlerin sigortalı sayısına oranına bakmak daha doğru olacaktır.

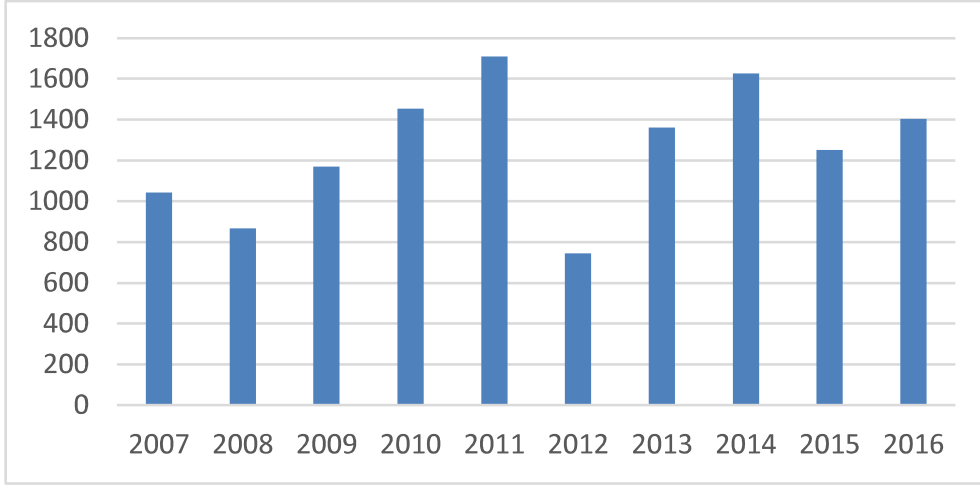
Grafik 3: İş Kazası Geçirenlerin Sigortalı Sayısına Oranı

Kaynak: SGK (2018)

Grafik 3’e göre iş kazalarının sigortalı sayısından oransal olarak daha fazla artış göstermesi sonucunda iş kazası geçirenlerin sigortalı sayısına oranı, 2007’de %0,87 iken, 2013’te %1,45’e yükselmiş ve 2016’da %1,86 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

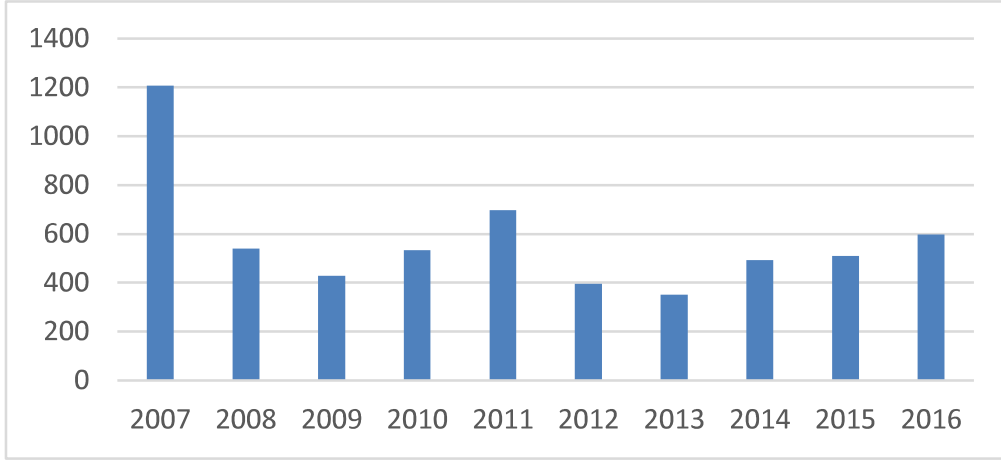
Grafik 4- İş Kazası Sonucu Ölen Sigortalıların Sayısı

Kaynak: SGK (2018)

Grafik 4’e göre iş kazası ve meslek hastalıkları sonucu ölüm sayılarına bakıldığında 2007’de 1044 iken, 2016’da 1405 olmuştur. 2011’de (1710) iş kazaları sonucu en yüksek ölüm sayısı görülmüştür¹¹. AB geneline bakıldığında 2015 yılı itibariyle yaklaşık 2,4 milyon iş kazası varken bunların 3 876’sı ölümle sonuçlanmıştır. Örneğin Almanya’da 2016 yılında 712 binin biraz üzerinde iş kazası yaşanmışken iş kazası sonucu ölenlerin sayısı 413 kişi olarak bildirilmiştir. Yine aynı yıl için İspanya’da 331 binin, İtalya’da 239 binin ve Birleşik Krallık ’ta 148 binin biraz üzerinde bir iş kazası yaşanmışken bundan dolayı ölenlerin sayısı sırasıyla İspanya 296, İtalya 481 ve Birleşik Krallık 252 olarak bildirilmiştir (Eurostat, 2018a; Eurostat, 2018b).

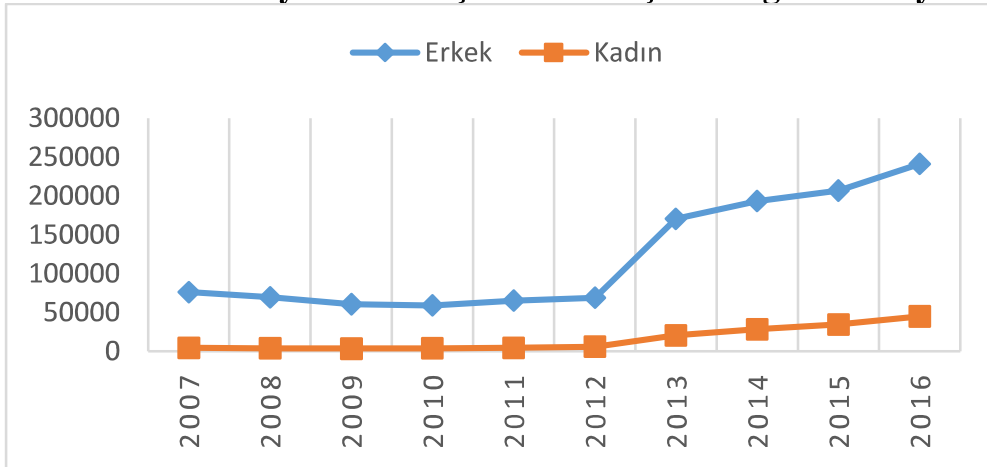
¹¹ 2011 verilerine göre en fazla iş kazası, 25-29 yaş grubu, 1-3 işçi çalıştırılan KOBİ’lerde, 3 ay-1 yıl arası düşük kıdemi olanlarda, iş başlangıcının ilk 3 saatinde, bina inşaatı faaliyet grubunda görülmüştür (Çetinkal, 2013: 14)

Grafik 5- Meslek Hastalığı Tanısı Konulan Sigortalıların Sayısı

Kaynak: SGK (2018)

Grafik 5'e göre meslek hastalıklarının durumu incelendiğinde 2007'de 1208 olan sayı, yıllar itibarıyla dalgalı bir seyre bürünmüş ve 2016'da 597 olarak gerçekleşmiştir. Meslek hastalıklarının tespiti önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönem içerisinde tespit edilen ve tanısı konulan meslek hastalıklarının sayısının gerçek rakamlardan çok düşük olduğu ileri sürülmektedir¹².

Grafik 6'da cinsiyete göre iş kazası geçiren sigortalı sayısı yer almaktadır.

Grafik 6: Cinsiyete Göre İş Kazası Geçiren Sigortalı Sayısı

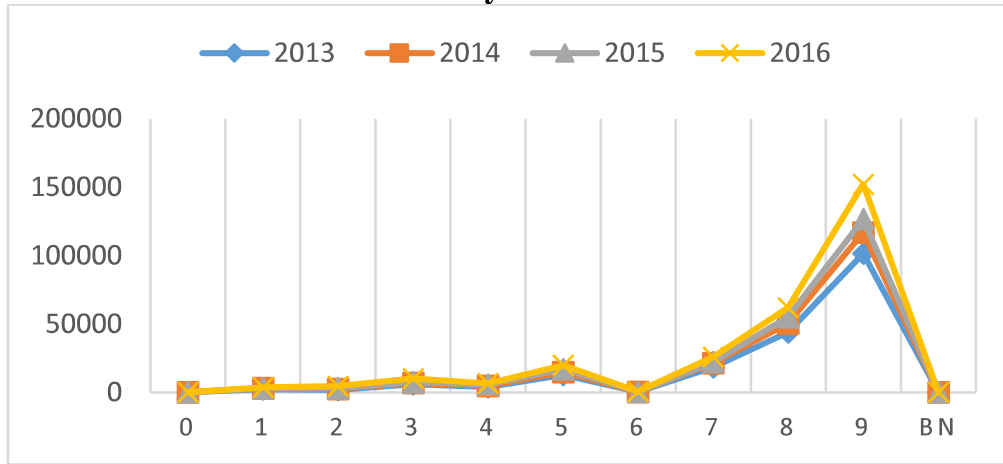
Kaynak: SGK (2018)

¹² Örneğin 2011 yılında teşhis edilen ve tanısı konulan meslek hastalıklarının olması gereken sayıdan çok düşük olarak istatistiklere yansıdığı ileri sürülmüştür (Çetinkal, 2013: 14).

Grafik 6’ya göre 2007’de iş kazası geçirenlerin cinsiyete göre dağılımı %94’ü erkek ve %6’sı kadın iken 2016’da bu oran %84’ü erkek ve %16’sı kadın olarak belirlenmiştir. Bu durum kadınların iş gücüne katılma oranının erkeklerden bir hayli düşük olmasına rağmen son yıllarda arttığının da bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Grafik 7’de meslek gruplarına göre iş kazası geçiren sigortalı sayısı yer almaktadır. Meslek gruplarının sınıflandırılmasında 2013 yılından itibaren ISCO 08’ in kullanımına geçildiğinden ve daha önceki yıllarda meslek gruplarına göre ölüm verileri istatistik yıllıklarında yer almadığından meslek grubuna göre iş kazası geçiren, iş kazası sonucu ölen ve meslek hastalığına tutulanlarla ilgili olarak 2013-2016 dönemi verileri değerlendirilmiştir.

Grafik 7: Meslek Grupları¹³na Göre İş Kazası Geçiren Sigortalı Sayısı

Kaynak: SGK (2018)

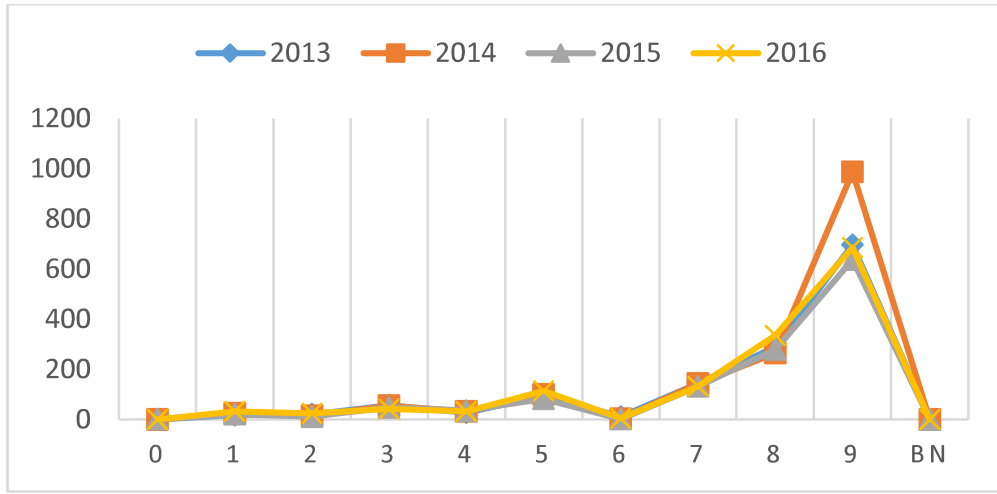
Grafik 7’ye göre 2013-2016 dönemi itibariyle tüm yıllarda en fazla iş kazasının “9- Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar”ın bulunduğu meslek grubunda yaşandığı görülmektedir. Bunu sırasıyla “8- Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar”, “7- Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar” ve “5- Hizmet ve satış elemanları” meslek grupları izlemektedir. Oranladığımızda 2016’da iş kazası geçiren sigortalıların %53,1’i yani yarıdan

¹³ Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması (ISCO-08)’e göre kodlar: 1: Yöneticiler; 2: Profesyonel meslek mensupları; 3: Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları; 4: Büro hizmetlerinde çalışan elemanlar; 5: Hizmet ve satış elemanları; 6: Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları; 7: Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar; 8: Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar; 9: Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar ve 0: Silahlı kuvvetlerle ilgili meslekler

fazlası *nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar* meslek grubunda yer almıştır. %21,6'sı *tesis ve makine operatörleri ve montajcılar*, %9'u *sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar* ve %7'si *hizmet ve satış elemanları* meslek grubunda olduğu görülmüştür. En düşük oran ise %0,07 ile silahlı kuvvetlerle ilgili mesleklere aittir.

Grafik 8'de meslek gruplarına göre iş kazası sonucu ölen sigortalı sayısı yer almaktadır.

Grafik 8: Meslek Gruplarına Göre İş Kazası Sonucu Ölen Sigortalı Sayısı

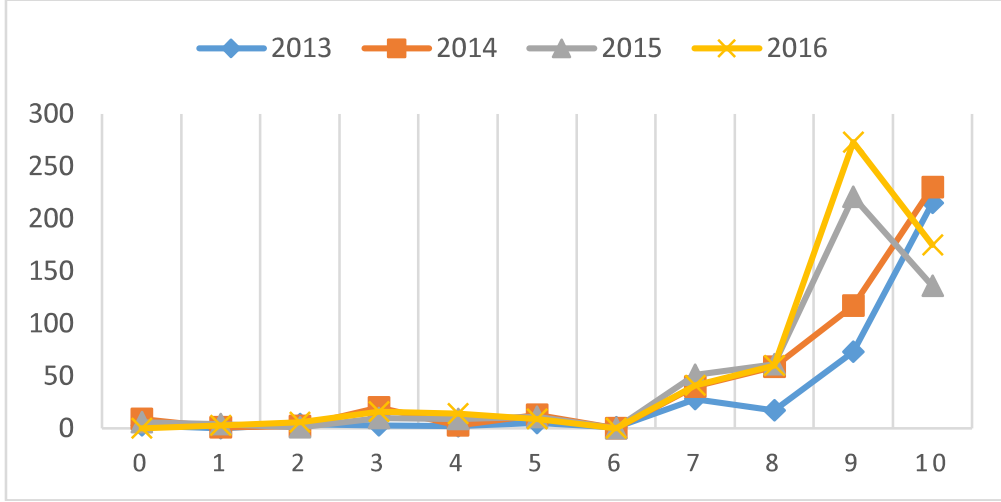

Kaynak: SGK (2018)

Grafik 8'e göre 2013-2016 döneminde tüm yıllarda iş kazası sonucu ölümlerin en yüksek olduğu meslek grubu, iş kazasının daha fazla yaşandığı niteliksiz işlerde görülmüştür. Bunu operatör ve montaj elemanlarının bulunduğu meslek grubu ve sanatkarlarla ilgili işlerde bulunanların yer aldığı meslek grubu izlemiştir. En fazla iş kazasının yaşandığı meslek gruplarında iş kazası sonucu ölümlerin de oransal olarak fazla görülmesi kaçınılmazdır.

Grafik 9’da meslek gruplarına göre meslek hastalığı tanısı konan sigortalı sayısı yer almaktadır.

Grafik 9: Meslek Gruplarına Göre Meslek Hastalığı Tanısı Konulan Sigortalı Sayısı¹⁴

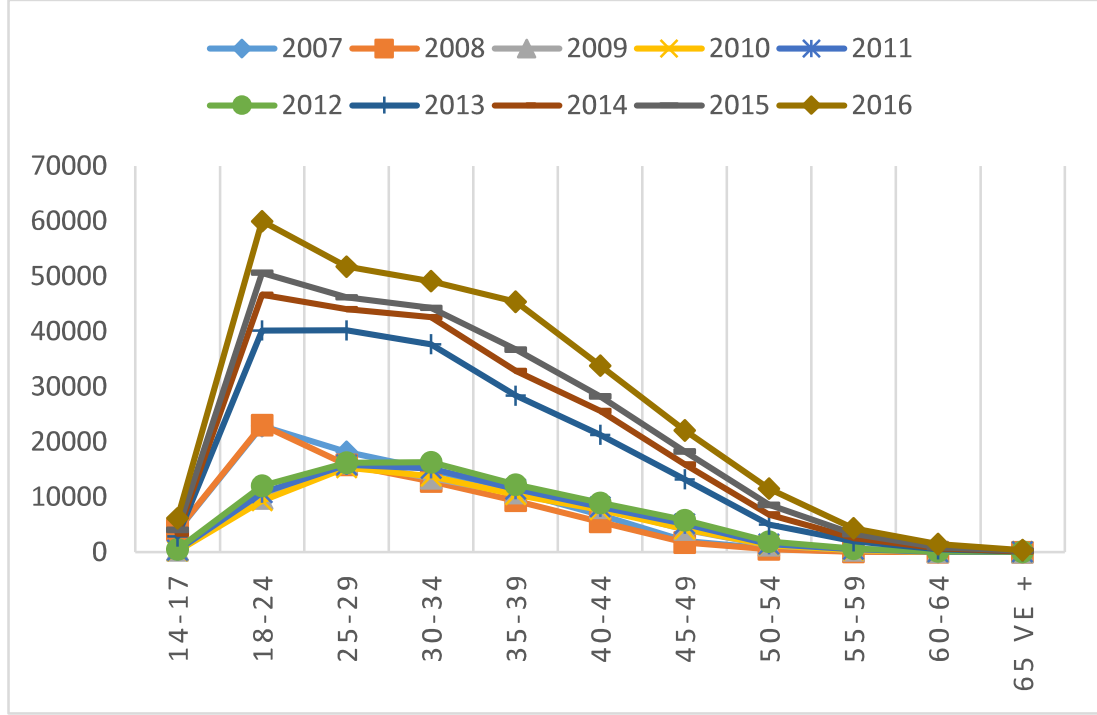
Kaynak: SGK 2013, 2014, 2015, 2016 İstatistik Yıllıklarından derlenmiştir.

Dönem içerisinde meslek gruplarına göre meslek hastalığı tanısı konulan sigortalı sayısı da iş kazası geçirenlerin görünümüne paralel bir seyir izlemiştir. Dönem içerisinde nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar en fazla meslek hastalığının görüldüğü meslek grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu oransal olarak en yüksek seviye olan %45,7’ye 2016’da çıkmıştır. Bunu tesis ve makine operatörleri ve montajcılar (%10,2) ve sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar (%6,9) takip etmiştir. Ancak burada dikkati çeken bir nokta meslek hastalıklarının yaklaşık 1/3’ünün sigortalılığı sona erdikten sonra tanısının konulmuş olduğudur.

¹⁴ 10 kodu Sigortalılığı sona erdikten sonra meslek hastalığı tanısı konan sigortalılardır.

Grafik 10'da yaş gruplarına göre iş kazası geçirenler yer almaktadır.

Grafik 10: Yaş Gruplarına Göre İş Kazası Geçirenler

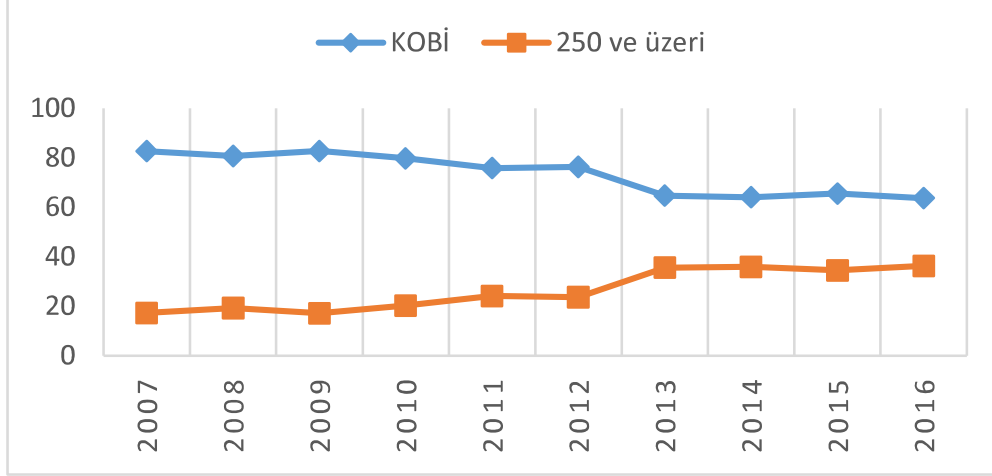

Kaynak: SGK (2018)

Grafik 10'a göre yaş gruplarına göre iş kazası geçirme oranı 2009-2010-2011-2012 yıllarında 25-34 yaş grubu aralığında olduğu görülmektedir. Bunun dışında 2007-2008 yılları ve istatistiklerin daha tutarlı olduğu 2013-2016 döneminde ise 18-24 yaş aralığında yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Burada dikkati çeken en önemli husus meslekte kıdemin artmasına bağlı olarak iş kazası geçirme sıklığının düşmesidir. İş ve işyeri ile ilgili uzmanlaşma ve tecrübenin artmasına bağlı olarak iş kazası geçirme sıklığı düşmektedir. Daha yaşlı işçiler, muhtemelen de kıdemi daha yüksek olanlarda iş kazası geçirme oranları bir hayli düşmektedir.

Grafik 11’de KOBİ ve büyük işletmeler ayrımına göre iş kazası geçirme oranları gösterilmektedir.

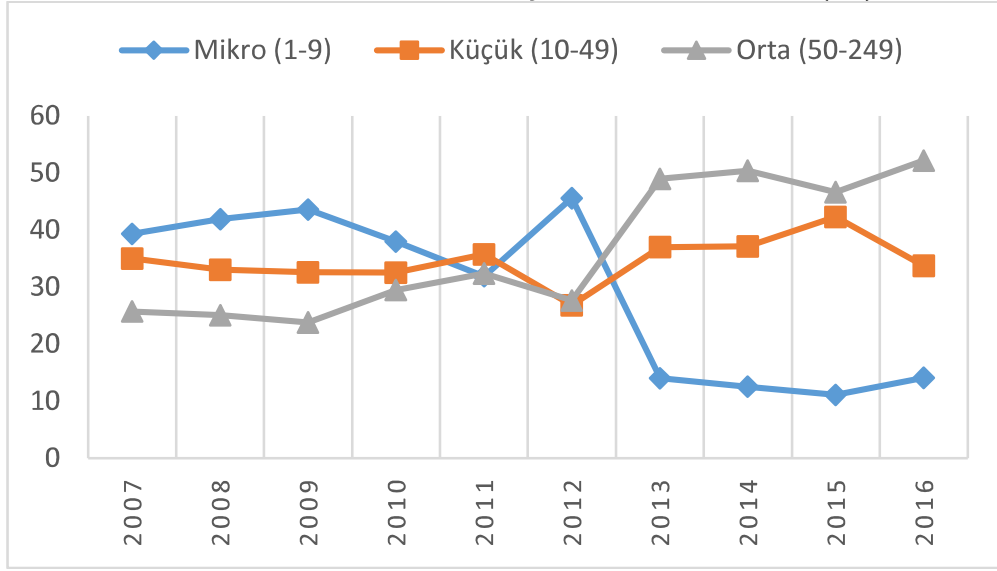
Grafik 11:KOBİ ve Büyük İşletmelerde İş Kazası Oranları (%)

Kaynak: SGK (2018)

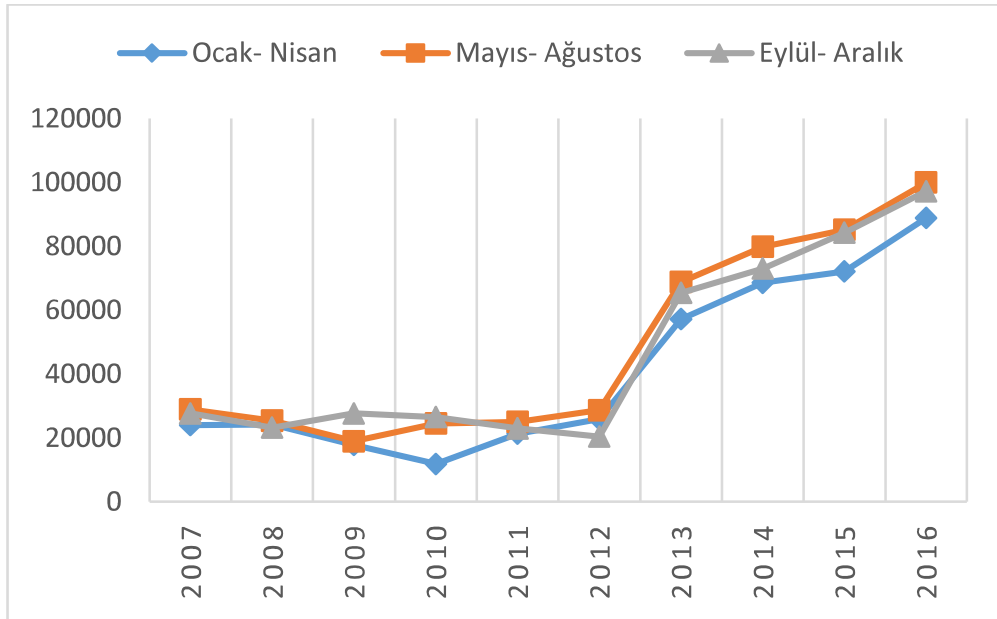
2007’de KOBİ’lerde iş kazası geçirme oranı büyük işletmelere göre %82,7’lerden %63,7’ye düşmüştür. Aşağı yukarı KOBİ’lerde iş kazası geçirme sıklığı 1/5 oranında azalmıştır. Buna karşılık büyük işletmelerde de aynı oranda artmıştır. Burada önemli bir husus bu artma ve azalmanın en önemli nedeninin istatistiklerin daha doğru ve tutarlı olarak tutulduğu bir evreye geçmesi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte iş kazası geçirme sıklığının her zaman KOBİ’lerde daha fazla olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu durum işletme büyüklüklerine göre İSG konusunun düzenlenmesinin gerekli ve isabetli olduğunu göstermektedir. Bu grafiğe göre; yeni kanunsal düzenlemelerin istatistiklere KOBİ’ler açısından olumlu yansımaları olduğu fakat yeterli olmadığı sonucuna varılabilir.

Analizlerin KOBİ’lerin kendi sınıflandırması içerisinde de yapılması gerekmektedir. Bu açıdan Grafik 12’de KOBİ’lerde iş kazası oranları yer almaktadır.

Grafik 12: KOBİ'lerde İş Kazası Oranları (%)**Kaynak:** SGK (2018)

Grafik 12'ye göre 2011 yılı dışında 2013 yılına kadar iş kazası geçirme sıklığının en fazla mikro işletmelerde olduğu görülmektedir. 2013 yılından itibaren ortalama yarısı orta ölçekli işletmelerde, %37'si küçük ve %13'ü mikro işletmelerde gerçekleşmiştir.

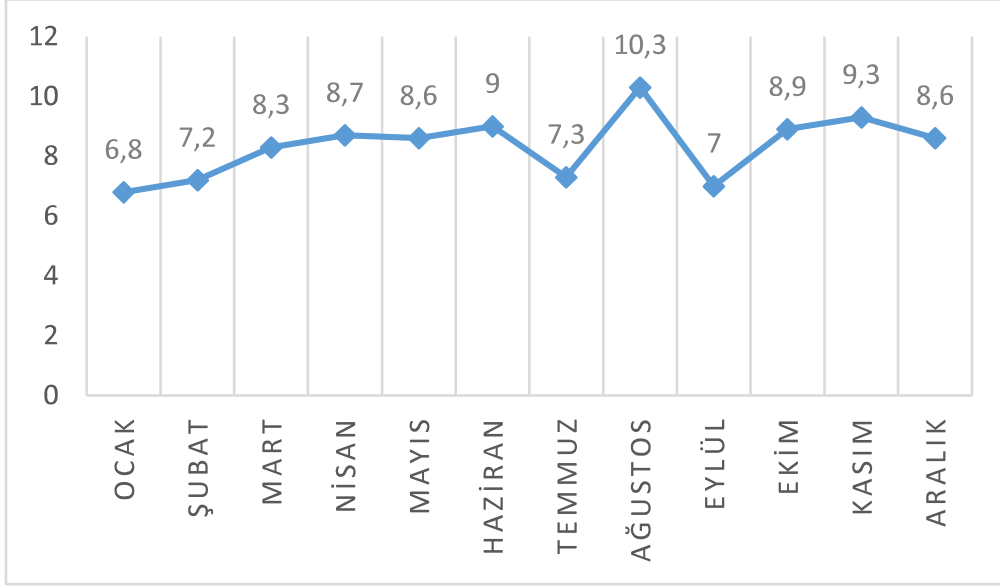
Grafik 13'de yıllar itibarıyla aylara göre iş kazaları yer almaktadır.

Grafik 13:Yıllar İtibarıyla Aylara Göre İş Kazalarının Sayısı**Kaynak:** SGK (2018)

Grafik 13’e göre iş kazalarının en fazla Mayıs-Ağustos ve Eylül-Aralık aylarında gerçekleştiği görülmektedir. Grafiğe göre kış aylarında (Ocak-Nisan) iş kazaları daha az gerçekleşmektedir.

Grafik 14’te 2016 yılı için aylara göre iş kazalarının oranları yer almaktadır.

Grafik 14: 2016 Yılı İçin Aylara Göre İş Kazalarının Oranları

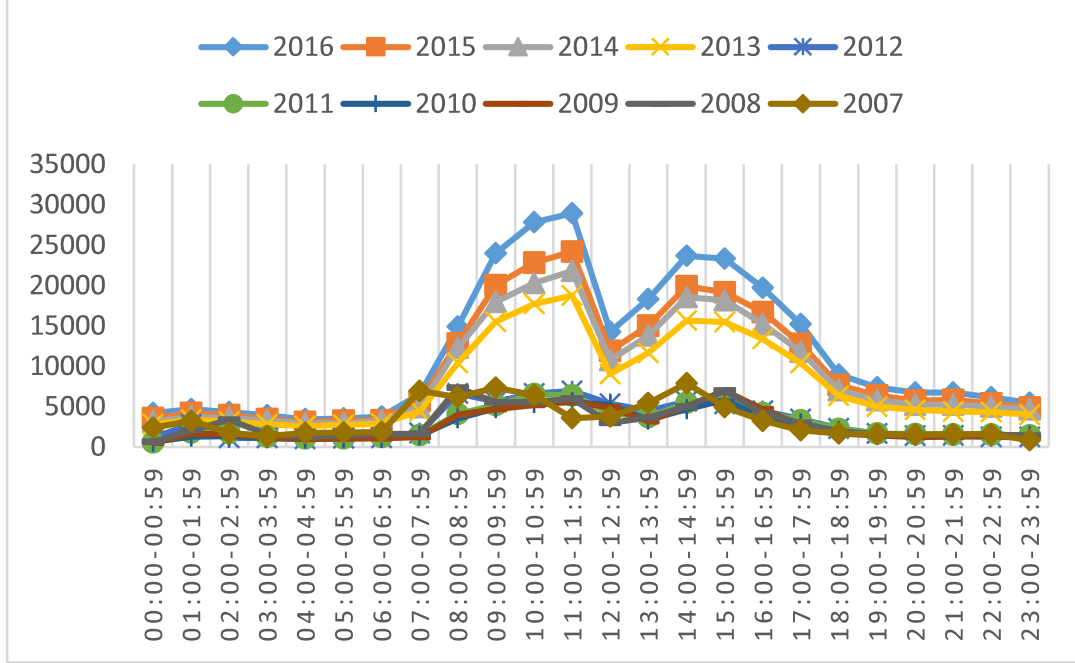

Kaynak: SGK (2018)

Grafik 14’e göre, en çok iş kazasının olduğu ay %10,3’lük oranla Ağustos ayıdır. Bunu Kasım (%9,3), Haziran (%9) ve Ekim (8,9) ayları takip etmiştir. En az iş kazasının olduğu ay %6,8 ile Ocaktır.

Grafik 15’te 2007-2016 döneminde günün saatlerine göre iş kazası geçirme sıklığı yer almaktadır.

Grafik 15: Günün Saatlerine Göre İş Kazaları Sayısı

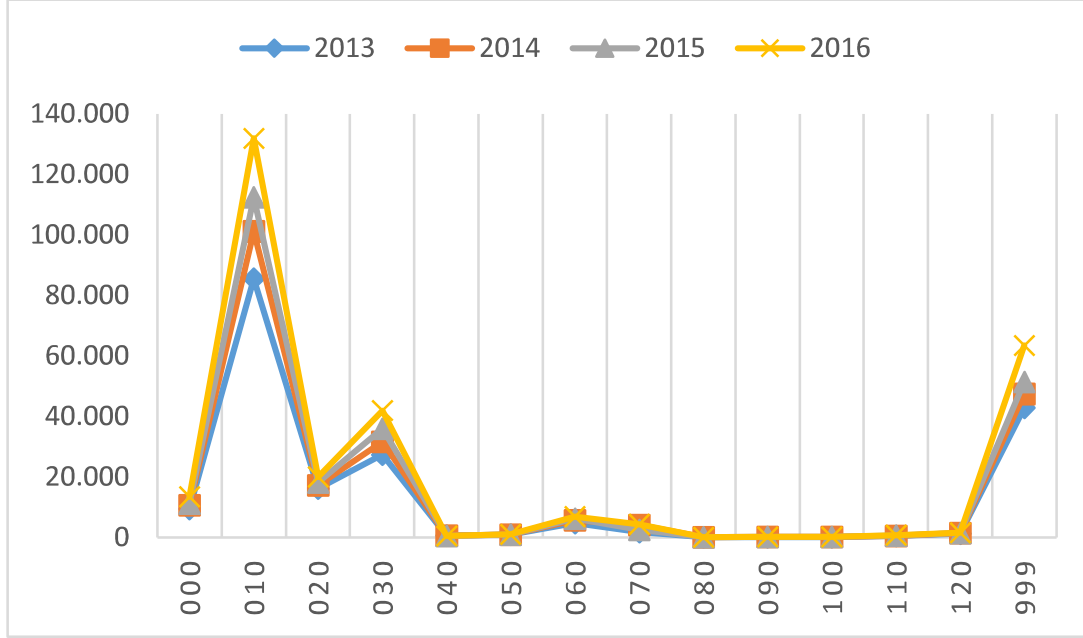

Kaynak: SGK (2018)

Grafik 15’e göre 08:00 ile 19:00 saat dilimleri arasında tüm zamanlar için iş kazası sıklığının fazla olduğu görülmektedir. Bu durum ülkemizde yoğunlukla standart zaman diliminde ve esnek olmayan çalışma saatlerinde çalışmanın yapıldığının bir göstergesi olabilir. Yeni düzenlemeyle birlikte 2013-2016 döneminde daha fazla yorum yapabilmeye uygun veriler karşımıza çıkmaktadır. Buna göre en fazla kaza 11:00-11:59 saatleri aralığında yaşanmaktadır. Toplam kazaları 1/10’u bu saatte yaşanmaktadır. Kazaların yaklaşık %35’i 9:00-11:59 saatleri arasında ve %24’ü de 14:00-16:59 saatleri arasında gerçekleştiği görülmektedir. Buradan kazaların yaklaşık %60’ının günün bu altı saatinde toplandığı görülmektedir. En az kaza sıklığının ise 19:00 ve 07:00 saatleri arasında ve özellikle 04:00-04:59 saat diliminde gerçekleştiği ortaya çıkmıştır.

Grafik 16’da yaralanma türü ne göre iş kazası oranları yer almaktadır.

Grafik 16: Yaralanma Türü¹⁵ne Göre İş Kazası Oranları

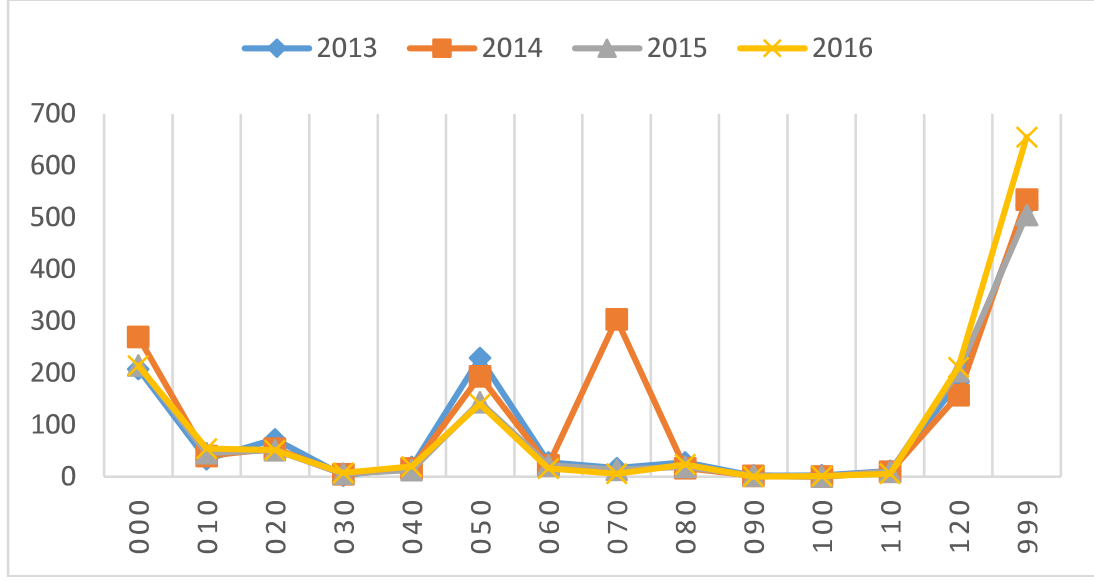

Kaynak: SGK (2018)

Grafik 16’ya göre iş kazası geçirenlerin yarıya yakını (2016’da %46,3- 2015’te %48- 2014’te %49,1 ve 2013’te %47,7) yaralar ve yüzeysel yaralanmalar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu koruyucu donanım eksikliğinin veya ihmalinin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Bunun dışında %15’e yakını çıkık, burkulma ve incinmeler olduğu görülmektedir. Ayrıca %8 civarı ise kemik kırıkları olduğu belirtilmiştir. Önemli olan bir diğer husus %22 civarı bir kişinin tüm bunların dışında diğer başlığı altında belirtilmiş yaralanma türüne girdikleri tespit edilmiştir. Burada büyük oranda bilinç, dikkat ve koruyucu donanım sağlanarak iş kazalarının oranının düşürülmesi mümkün olduğu söylenebilir. İş kazasının en düşük şekilde gerçekleştiği yaralanma türü suda boğulma ve nefesin kesilmesi; aşırı ısı, ışık ve radyasyon etkileri ve ses, titreşim ve basınç etkileri olduğu görülmektedir.

Grafik 17’de yaralanma türüne göre ölüm oranları yer almaktadır.

¹⁵ 000: Yaralanın türü bilinmeyen veya belirtilmemiş; 010: "Yaralar ve yüzeysel yaralanmalar; 020: "Kemik kırıkları; 030: "Çıkıklar, burkulmalar ve incinmeler; 040: "Travma sonucu organ kaybı (bedenin bir parçasının kaybı); 050: "Beyin sarsıntısı ve iç yaralanmalar; 060: "Yanıklar, kaynar su ile kavrulma ve donmalar; 070: "Zehirlenme ve enfeksiyonlar; 080: "Suda boğulma ve nefesin kesilmesi; 090: "Ses, titreşim ve basınç etkileri; 100: Aşırı ısı, ışık ve radyasyon etkileri; 110: Şok; 120: "Birden fazla sayıda yaralanmalar; 999: Diğer başlıklar altında içerilmeyen diğer belirtilmiş yaralanmalar

Grafik 17: Yaralanma Türüne Göre Ölüm Oranları

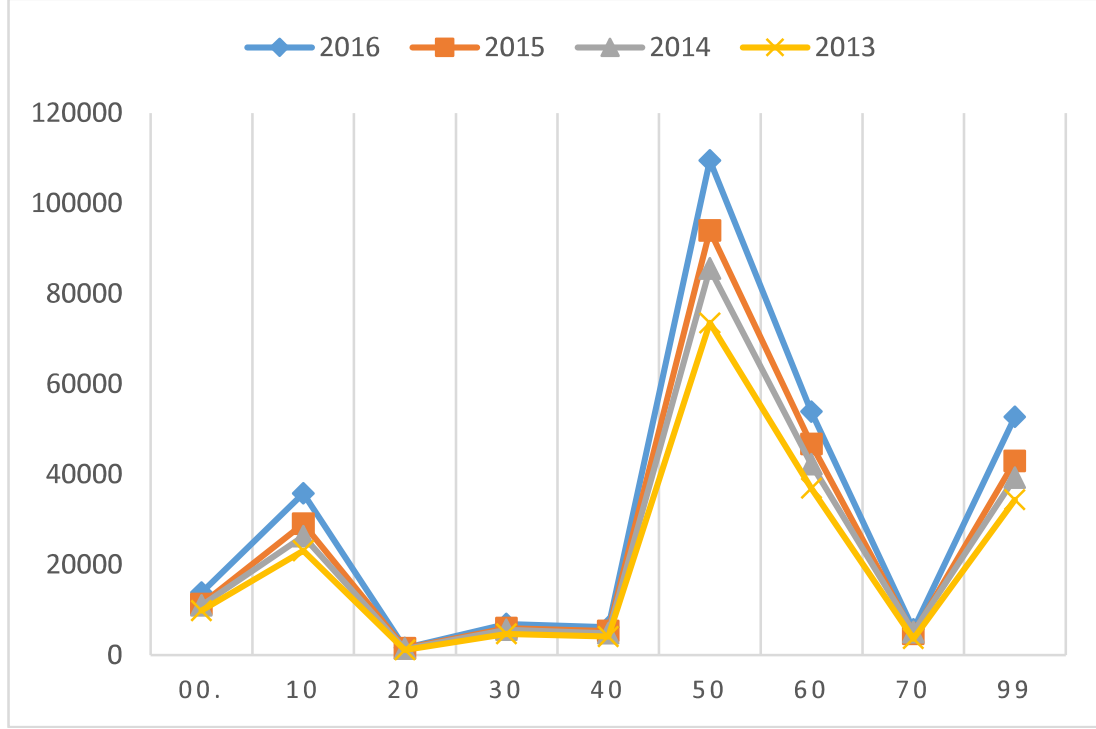
Kaynak: SGK (2018)

Grafik 17'ye göre; yaralanma türüne göre iş kazası sonucu ölümlerin ortalama %40'lık bir oran ile diğer başlıklar altında içerilmeyen diğer belirtilmemiş yaralanmalar sonucu gerçekleştiği belirtilmiştir. Bunun dışında yaralanma türüne göre iş kazası sonucu ölümlerin ortalama %16'sı yaranın türü bilinmeyen veya belirtilmemiş yaralanmalardan kaynaklanmaktadır. Birden fazla sayıda yaralanmalar sonucu hayatını kaybedenlerin oranı ortalama %13,5 civarındadır. Beyin sarsıntısı ve iç yaralanmalar nedeniyle hayatını kaybedenlerin oranı ise %12,5 civarındadır. Yaralanma türüne göre ölüm dağılımlarının en düşük olduğu oranlar sırasıyla; ses, titreşim ve basınç etkileri; aşırı ısı, ışık ve radyasyon etkileri ve şok, zehirlenme ve enfeksiyonlar ve çıkıklar, burkulmalar ve incinmeler gelmektedir. Zehirlenme ve enfeksiyonlar nedeniyle ölüm oranları dönem ortalaması olarak düşük seyretmesine rağmen 2014 yılında ölümlerin %18,7'si bu nedenle gerçekleşmiştir. 2014'teki bu farklılığın nedeni madenlerde yaşanan kazaların sonucu gerçekleşen ölümlerin çokluğudur¹⁶.

¹⁶ 13 Mayıs 2014'te Türkiye'nin en büyük maden facialarından biri olan Soma'da gerçekleşen maden kazasında 301 madenci ölmüştü (BBC, 2016).

Grafik 18’de yaranın vücuttaki yerine göre iş kazası oranları yer almaktadır.

Grafik 18: Yaranın Vücuttaki Yeri¹⁷ne Göre İş Kazası Oranları

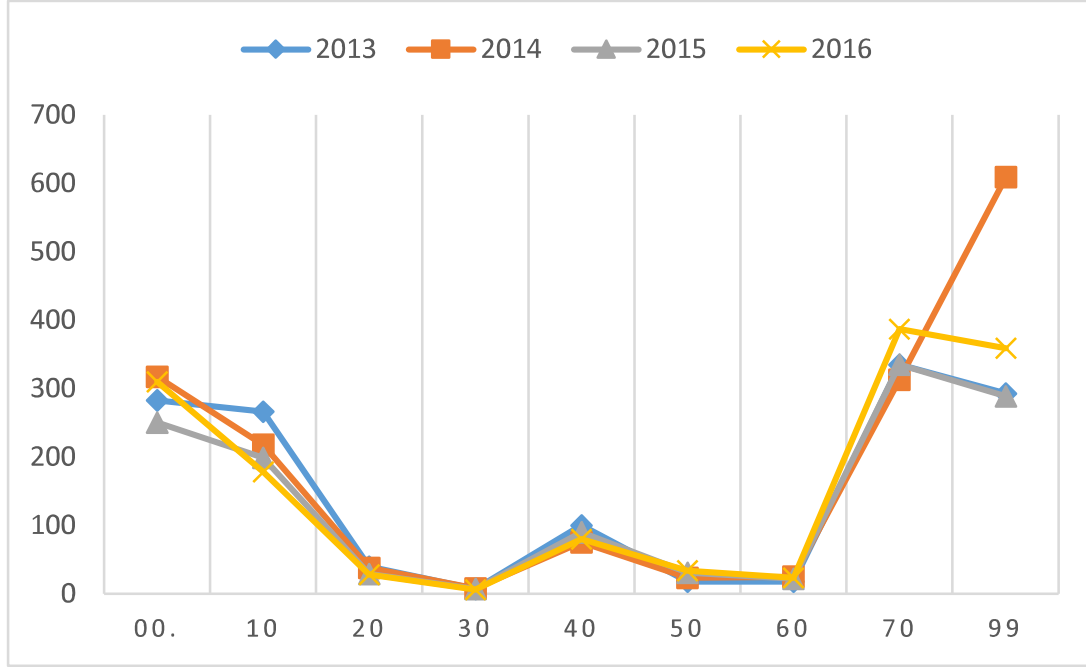
Kaynak: SGK (2018)

Grafik 18’e göre en fazla iş kazası sonucu yaralanma vücudun kollar bölgesinde yer almaktadır. Bu oran ortalama %38,5’tur. Bunu ortalama %19,1 ile bacaklar, %12,1 ile kafada meydana gelen belirtilmemiş alanlar izlemektedir. Yaranın vücuttaki yerine göre en düşük iş kazası oranları ise sırasıyla boyun; boyundaki omurilik ve omur dahil bölgeler, gövde ve organlar ve sırt, sırttaki omurilik ve omur dahil bölgeler olarak belirtilmiştir.

¹⁷ 00: Yaranın vücuttaki yeri belirtilmemiş; 10: Kafada meydana gelen belirtilmemiş alanlar; 20: Boyun; boyundaki omurilik ve omur dahil; 30: Sırt; sırttaki omurilik ve omur dahil; 40: Gövde ve organlar; belirtilmemiş alanlar; 50: Kollar; belirtilmemiş alanlar; 60: Bacaklar; belirtilmemiş alanlar; 70: Tüm beden ve çeşitli bölgeler; belirlenmemiş alanlar; 99: Vücudun yaralanmış diğer bölgelerinden yukarıda belirtilmemiş alanlar

Grafik 19’da yaranın vücuttaki yerine göre ölüm oranları yer almaktadır.

Grafik 19: Yaranın Vücuttaki Yerine Göre Ölüm Oranları

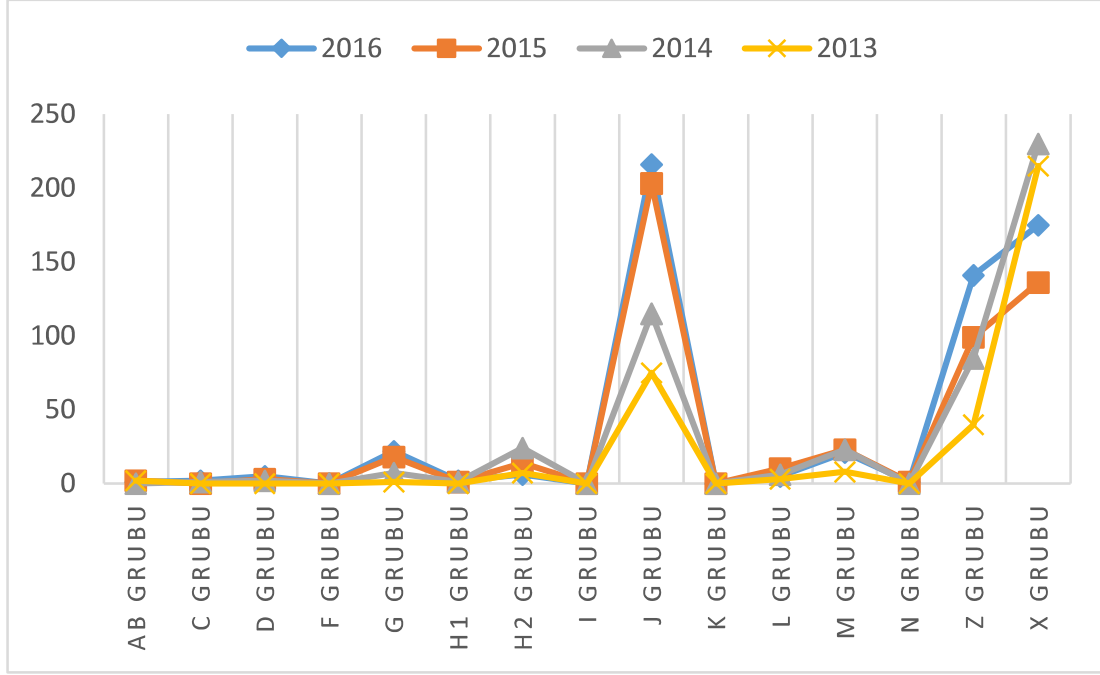

Kaynak: SGK (2018)

Grafik 19’a göre yaranın vücuttaki yerine göre ölüm oranları incelendiğinde; en yüksek oran ortalama %26,8 ile vücudun yaralanmış diğer bölgelerinden yukarıda belirtilmemiş alanlar karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında ortalama %20,5 ile yaranın vücuttaki yeri belirtilmemiş seçeneği de yüksek bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum vücudun hangi bölgesindeki yaralanmadan dolayı ölümlerin gerçekleştiğinin doğru bir şekilde tespitinde problemler olduğunu akla getirmektedir. Tespit edilebilen bölgeler olarak yaranın vücuttaki yerine göre sırasıyla ölümlerin ortalama %25’i tüm beden ve çeşitli bölgelerde, %15,3’ü kafada meydana gelen belirtilmemiş alanlarda ve %6,2’si ise gövde ve organlarda meydana gelmiş yaralanmalardan kaynaklanmıştır. Yaranın vücuttaki yerine göre en düşük ölüm oranları sırt; omurilik ve omur dahil bölgelerde, bacaklarda; boyun; boyundaki omurilik ve omur dahil bölgelerde ve kollardaki belirtilmemiş alanlarda meydana geldiği görülmektedir.

Grafik 20’de meslek hastalıklarının tanılarına göre dağılımı yer almaktadır.

Grafik 20: Meslek Hastalıklarının Tanılarına Göre¹⁸ Dağılımı

Kaynak: SGK (2018)

Grafik 20’ye göre dönem içerisinde tüm zamanlarda solunum sistemi hastalıkları nedeniyle meslek hastalıklarına tutulma oranı en yüksek çıkmaktadır. Bu oran dönem ortalaması olarak %30 seyretmekle birlikte 2013’ten beri artmış gözükmemektedir. Bunun dışında ikinci sırada %18 ile en yüksek oran, dönem başından beri yaklaşık 2 kat artan, listede olmayan başka bir hastalık yer almaktadır. Bunları ortalama %3,8 ile kas iskelet sistemi ve bağ dokusu hastalıkları, %2,7 ile kulak ve mastoid çıkıntı hastalıkları ve %2,2 ile sinir sistemi hastalıkları gelmektedir. Sinir sistemi hastalıkları dönem içerisinde 20 kattan fazla artış göstermiştir. Dikkati çeken bir nokta meslek hastalıklarının ortalama %40’ından fazlasının tanısı sigortalılığın

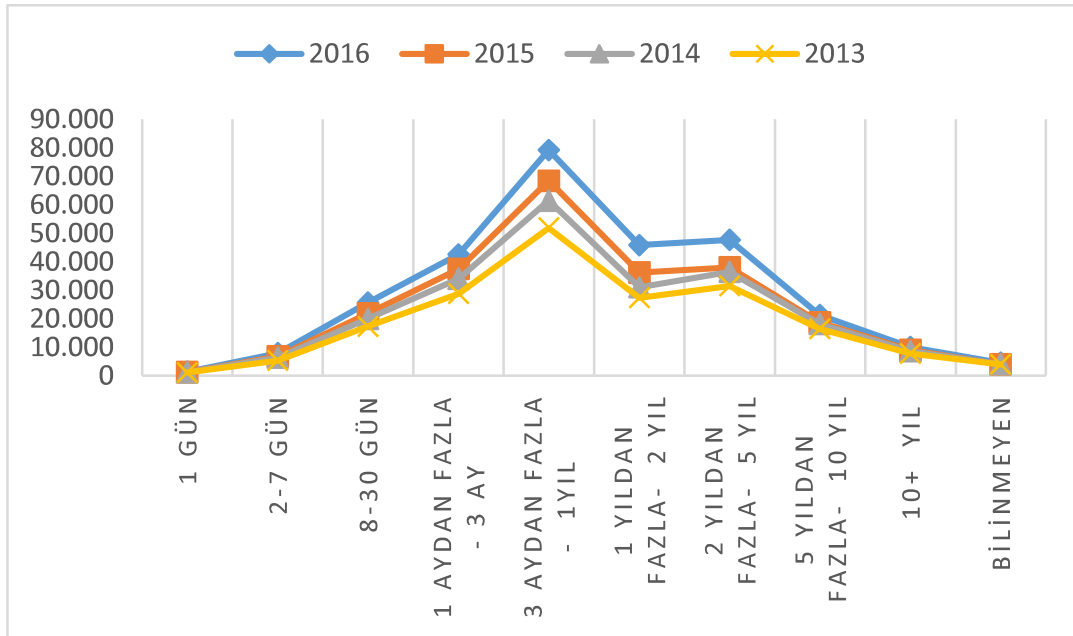
¹⁸ **TANI ALT GRUPLARI:** ABGrubu - Bazı enfeksiyöz ve paraziter hastalıklar; C Grubu - Malign ve neoplazmalar; D Grubu - Kan ve kan yapıcı organların hastalıkları ve immün sistemin bazı bozuklukları; F Grubu - Mental ve davranışsal bozukluklar; G Grubu - Sinir sistemi hastalıkları; H1grubu - Göz ve adnekslerinin hastalıkları; H2grubu - Kulak ve mastoid çıkıntı hastalıkları; I Grubu - Dolaşım sistemi hastalıkları; J Grubu - Solunum sistemi hastalıkları; K Grubu - Sindirim sistemi hastalıkları; L Grubu - Deri ve derialtı dokunun hastalıkları; M Grubu - Kas iskelet sistemi ve bağ dokusu hastalıkları; N Grubu - Genitoüriner sistem hastalıkları; Z Grubu - Listedeki olmayan bir başka hastalık; X Grubu: "Sigortalılığı sona erdikten sonra meslek hastalığı teşhisi konulan sigortalı sayısı

sona ermesinden sonra konulduğudur. Ancak dönem içerisinde bu oranin yarı yarıya azaldığını da belirtmek gerekmektedir. Ülkemizde meslek hastalığı tanısının konulmasında yaşanan problemlerin devam ettiğini söylemekle birlikte bu sorunların azalma eğiliminde olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Mental ve davranışsal bozukluklar, dolaşım sistemi hastalıkları ve sindirim sistemi hastalıkları nedeniyle meslek hastalığı tanısı hiç konulmamıştır. En az meslek hastalığı tanısı konulanlar ise sırasıyla Genitoüriner sistem hastalıkları, Malign ve neoplazmalar, Göz ve adnekslerinin hastalıkları, Bazı enfeksiyöz ve paraziter hastalıklar, Kan ve kan yapıcı organların hastalıkları ve immün sistemin bazı bozuklukları ve Deri ve derialtı dokunun hastalıkları olarak sıralanabilir.

Grafik 21’de iş kazası geçirenlerin son işveren nezdindeki çalışma süresine göre dağılımı yer almaktadır.

Grafik 21: İş Kazası Geçirenlerin Son İşveren Nezdindeki Çalışma Süresine Göre Dağılımı

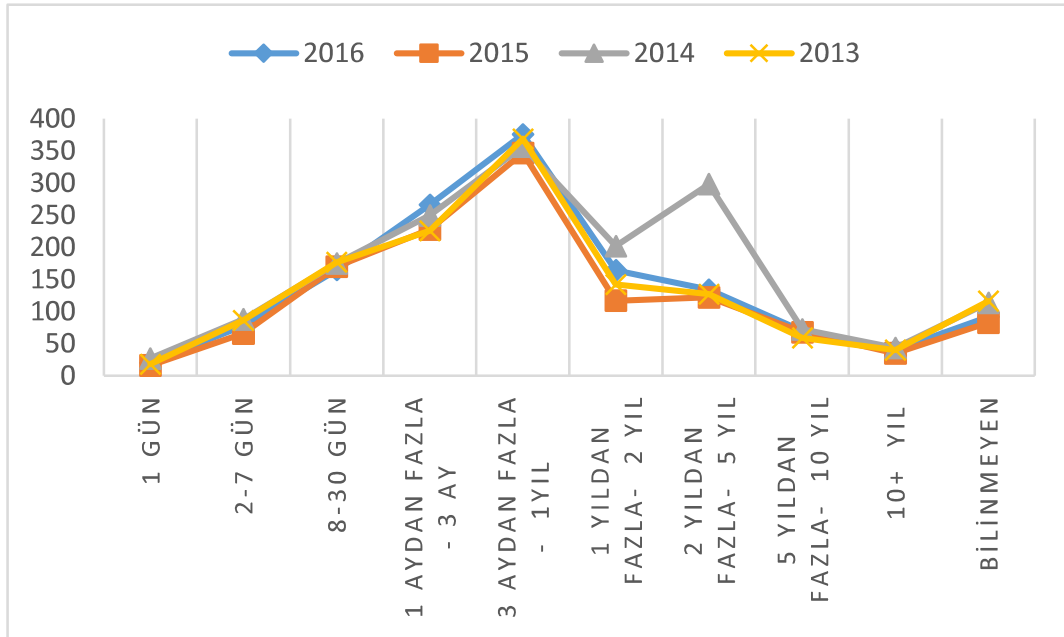
Kaynak: SGK (2018)

Grafik 21’e göre iş kazası geçirenlerin son işveren nezdindeki çalışma süresine göre dağılımı incelendiğinde; iş kazası geçirme oranının ortalama

%27,7 ile 3 aydan fazla – 1 yıl (dahil) çalışanlarda en yüksek olduğu görülmektedir. Bunu ortalama %16,3’lük bir oran ile 2- 5 yıl çalışma süresine sahip olanların izlediği görülmektedir. İş kazası geçirme oranı kıdem arttıkça azaldığı görülmektedir. 5- 10 yıl çalışma süresine sahip çalışanlarda %8 ve 10+ yıl çalışanlarda ise %3,7’dir. Yani 5 yıllık ve daha az çalışma süresine sahip çalışanlarda iş kazası geçirme oranı %90’a yakındır. %55’inden biraz fazlası 1 yıl ve daha az çalışma süresine sahipken, 1/4’ü ise 3 ay ve daha az çalışma süresine sahip çalışanlarda gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum çalışma yaşamına giren ve henüz çalışma hayatının başlangıcındaki çalışanlara verilecek oryantasyon ve iş sağlığı güvenliği eğitimlerinin önemini bir kez daha göstermektedir.

Grafik 22’de iş kazası sonucu ölümlerin son işveren nezdindeki çalışma süresine göre dağılımı yer almaktadır.

Grafik 22: İş Kazası Sonucu Ölümlerin Son İşveren Nezdindeki Çalışma Süresine Göre Dağılımı

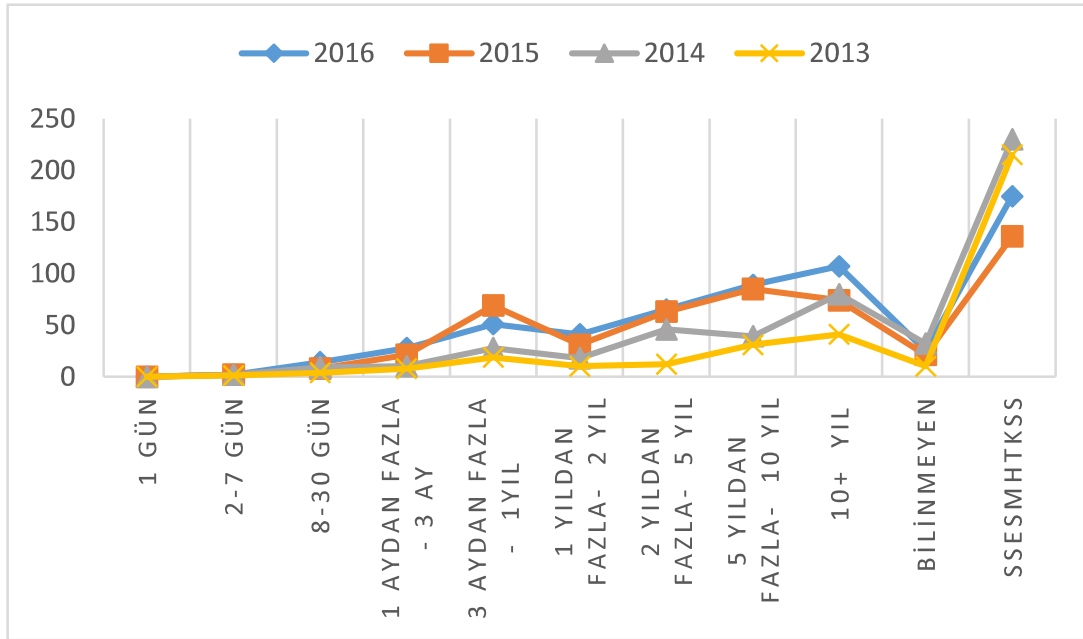
Kaynak: SGK (2018)

Grafik 22’ye göre en yüksek ölüm oranları sırasıyla ortalama %25,8 ile 3 aydan fazla – 1 yıl (dahil), %17,2 ile 1 aydan fazla- 3 ay dahil, %12,3 ile de 8-30 gün çalışma süresine sahip çalışanlarda olduğu görülmektedir. İş kazası sonucu ölüm oranları 5 yıldan fazla çalışma süresine sahip çalışan

kategorisinde ortalama %7,5 civarındadır. Kıdemin artması iş kazası sonucu ölüm oranlarının, iş kazası geçirme oranlarından daha fazla bir düşüş sergilemesini sağladığı görülmektedir. 3 ay ve daha az çalışma süresine sahip çalışanlarda ise ölüm oranlarının iş kazası geçirme oranlarından daha fazla olduğu dikkati çekmektedir. İş kazası sonucu ölenlerin 1/5'i 30 gün ve daha az çalışma süresine sahip çalışanlardan oluşmaktadır. Yine ortalama %40'a yakını 3 ay ve daha az çalışma süresine sahip çalışanlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Eğer bu süreyi 1 yıl ve daha az çalışanlar bazında değerlendirdiğimizde iş kazası sonucu ölümlerin ortalama %63'ünün bu kategoride olduğu görülmektedir.

Grafik 23'te meslek hastalığına yakalananların son işveren nezdindeki çalışma süresine göre dağılımı yer almaktadır.

Grafik 23: Meslek Hastalığına Yakalananların Son İşveren Nezdindeki Çalışma Süresine Göre Dağılımı¹⁹

Kaynak: SGK (2018)

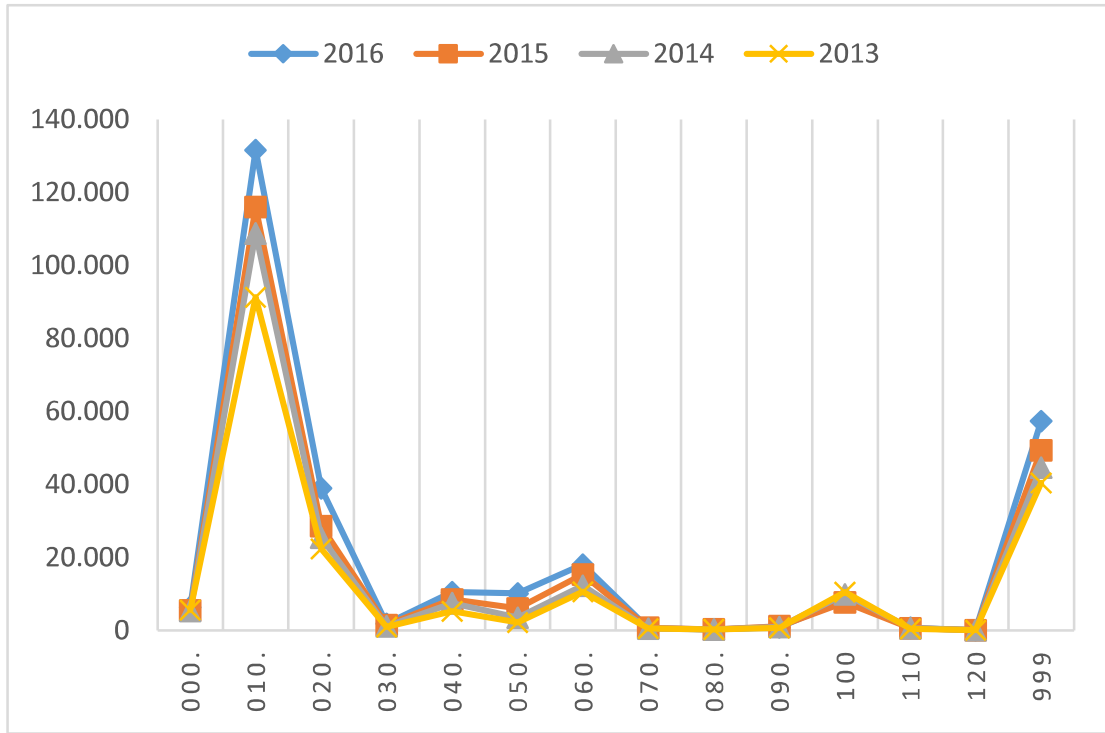
Grafik 23'e göre dağılımına göre çalışma süresinin artışına paralel olarak meslek hastalığına yakalanma oranının arttığı söylenebilir. Buna göre meslek hastalıklarının 1/4'ü 5 yıl ve daha az çalışma süresine sahip çalışanlarda

¹⁹ SSESMTKSS: 'Sigortalılığı sona erdikten sonra meslek hastalığı teşhisi konulan sigortalı sayısı

gerçekleştiği görülmektedir. 5 yıldan fazla çalışma süresine sahip çalışanlarda meslek hastalığının teşhis oranı ortalama 1/4’tür. Bunun dışında 2013’ten itibaren %61,2’lerden 2016’da %30’lara gerilemekle birlikte ortalama %40’ı sigortalılığı sona erdikten sonra meslek hastalığı teşhisi konulan sigortalılardan oluşmaktadır.

Grafik 24’te çalışılan çevre ye göre iş kazası oranı yer almaktadır.

Grafik 24: Çalışılan Çevre²⁰ye Göre İş Kazası Oranı

Kaynak: SGK (2018)

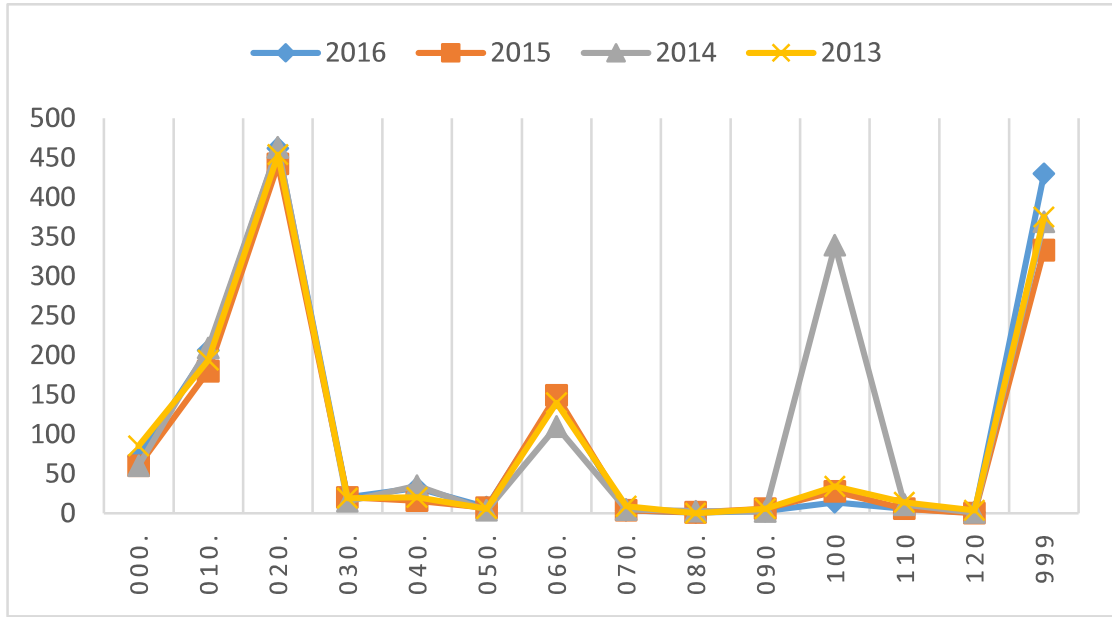
Grafik 24’e göre çalışılan çevreye göre iş kazası oranı incelendiğinde en yüksek oranın ortalama olarak %47,7 ile sanayi(endüstri) mevkii olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla ortalama %12,2 oranı ile inşaat mevkii, inşaat, açık hava taşocağı, açık hava madeni; %6’lık oran ile kamu alanı takip etmektedir. İş kazalarının ortalama %20’lik bir oranının gerçekleştiği çevre

²⁰ 000: Bilgi yok; 010: Sanayi (Endüstri) mevkii; 020: İnşaat mevkii, inşaat, açık hava taşocağı, açık hava madeni; 030: Çiftçilik, yetiştirmecilik balık çiftçiliği, orman alanı; 040: Üçüncü faaliyet alanı, büro, eğlence alanı, muhtelif; 050: Sağlık kurumu; 060: Kamu alanı; 070: Evde; 080: Spor alanı; 090: Havada, yükseltme esnasında, inşaat mevkii dışında; 100: Yeraltında, inşaat şantiyesi dışında; 110: Su üstünde/üzerinde, inşaat mevkii dışında; 120: Yüksek basınç ortamlarında, inşaat mevkii dışında; 999: Sınıflandırmada listelenmemiş başka çalışma ortamları

sınıflandırmasında listelenmemiş başka çalışma çevresi olarak belirtilmiştir.

Grafik 25’te çalışılan çevreye göre ölüm oranları yer almaktadır.

Grafik 25: Çalışılan Çevreye Göre Ölüm Oranları

Kaynak: SGK (2018)

Grafik 25’e göre çalışılan çevreye göre ölüm oranları incelendiğinde; en yüksek oranın ortalama %33,3 ile inşaat mevkii, inşaat, açık hava taş ocağı, açık hava madeni olduğu görülmektedir. Bunu ortalama %14,1 ile sanayi(endüstri) mevkii ve % 10 ile kamu alanı takip etmektedir. Çalışılan çevre bakımından genel ortalaması %2 seviyelerinde olan yeraltında, inşaat şantiyesi dışındaki alanlarda 2014 yılında ölümlerin yaklaşık %21’i gerçekleşmiştir. Bu ölümlerin daha önce de ifade edildiği gibi Soma maden ocaklarında gerçekleşen kaza nedeniyle olduğu belirtilmelidir. Burada dikkati çeken bir husus ölümlerin ortalama %5’i ile ilgili bilgi olmaması ve %27’lik bir oranın da sınıflandırmada listelenmemiş başka çalışma ortamında gerçekleşmiş olduğunun belirtilmesidir. Burada hem bilgi olmaması hem de sınıflandırmada listelenmemiş olması iş kazası sonucu gerçekleşen ölümlerin tespitinde birtakım problemlerin olduğunu akla getirmektedir.

Sonuç

Maliyeti küresel GSYİH’nın %4’üne denk gelen iş kazalarının %98’i ve meslek hastalıklarının tamamının önlenabilir olduğunun belirtilmesi, ülkemizde iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesiyle 800 milyon ile 3,2 milyar dolar aralığında bir tasarrufun yanında binlerce insanın yaralanmasının ve ölümünün de önüne geçilebileceği anlamına gelmektedir. Bu çalışmada Türkiye’deki iş kazaları ve meslek hastalıklarının 2007-2016 dönemsel analizinin sonuçları yer almaktadır. Bu dönem içerisinde münferit bir iş sağlığı ve güvenliği yasası kabul edilmiştir. Bunun yanında iş kazaları, meslek hastalıkları ve bunlardan dolayı ölümlerin nedenlerine dönük verilerden elde edebileceğimiz bilgilerle yasal düzenlemelerin revize edilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Analiz sonuçlarına göre; dönem içerisinde sigortalı sayısı yaklaşık olarak %67 oranında artmıştır. 2012’de kabul edilen yasal düzenlemenin, bildirim zorunluluğunun bir getirisi olarak 2013’ten itibaren iş kazası, meslek hastalıkları ve bunlara bağlı ölümlerle ilgili istatistiklerin daha doğru tutulduğu söylenebilir. Dönem içerisinde iş kazası sayısı yaklaşık 3,5 kat artmakla birlikte yukarıdaki bilgiye istinaden 2013’ten itibaren de %49 oranında arttığı tespit edilmiştir. İş kazası ve meslek hastalıkları sonucu ölüm sayılarına bakıldığında dalgalı bir seyir görünmekle birlikte dönem ortalaması yıllık 1263,3’tür. AB ülkeleriyle kıyaslandığında iş kazası sayısı bizde daha az olmakla birlikte iş kazası sonucu ölüm oranları en az 3 kattan daha fazladır. Meslek hastalıklarının tespiti önemli problemlere sahiptir. Cinsiyete göre iş kazası geçirme oranı, işgücüne katılım oranıyla paralel erkelerde bir hayli fazla olmakla birlikte son yıllarda kadınların çalışma yaşamına daha fazla katılmasıyla birlikte kadınlarda da artış eğilimdedir.

En fazla iş kazası, iş kazası sonucu ölümler ve meslek hastalığı niteliksiz işlerde çalışanların bulunduğu meslek grubunda yaşanmaktadır. Ancak meslek hastalıklarının yaklaşık 1/3’ünün sigortalılığı sona erdikten sonra tespit edilebildiği görülmektedir. Yaş gruplarına göre iş kazası geçirme oranı 25-34 yaş grubu aralığında ve en fazla 18-24 yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Yaş ilerledikçe iş kazası sıklığı düşmektedir. Aradaki makas

kapanmasına rağmen iş kazası geçirme sıklığı KOBİ'lerde her zaman daha fazladır. Bu nedenle İSG eğitimi ve danışmanlık hizmetleri KOBİ'lerin farklı yapılarından dolayı onlara özgü olarak yeniden düzenlenmelidir. Aylara göre iş kazası oranı Mayıs-Ağustos aylarında en fazla görülmektedir. Özellikle Ağustos ayı kaza oranının en yüksek olduğu aydır. En az kaza Ocak ayında yaşanmaktadır. Günün saatlerine göre en fazla kaza 11:00-11:59 saatleri aralığında yaşanmaktadır ve bu toplam iş kazalarının 1/10'una denk gelmektedir. Kazaların yaklaşık %35'i 9:00-11:59 saatleri arasında ve %24'ü de 14:00-16:59 saatleri arasında gerçekleştiği görülmektedir. Yaralanma türüne göre iş kazası geçirenlerin ortalama yarıya yakını yaralar ve yüzeysel yaralanmalar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bunu çıkık, burkulma ve incinmeler takip etmektedir. En fazla iş kazası sonucu yaralanma vücudun kollar, bacaklar ve kafada bölgesinde meydana gelmektedir. Meslek hastalıklarının tanılarına göre dağılımına bakıldığında solunum sistemi hastalıkları ilk sırada yer almaktadır. Meslek hastalıklarının ortalama %40'ından fazlasının tanısı sigortalılığın sona ermesinden sonra konulmaktadır. İş kazası geçirme ve iş kazası sonucu ölüm oranı kıdem arttıkça azalmakta meslek hastalığına yakalanma oranı ise artmaktadır. Çalışılan çevreye göre en fazla iş kazası sanayi(endüstri) ve inşaat mevkii, inşaat, açık hava taşocağı, açık hava madeninde görülmektedir. Çalışılan çevreye göre ölümler en fazla inşaat mevkii, inşaat, açık hava taşocağı, açık hava madeni gelmektedir. Bunu sanayi(endüstri) mevkii izlemektedir.

Sonuçta Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliğini düzenleyen uygulamalar; iş kazaları ve meslek hastalıklarının en çok gerçekleştiği meslek grupları, yaş aralığı, işletme büyüklükleri, dönemler, saat dilimleri, yaralanma ve meslek hastalıkları türleri, çalışma süreleri, çalışılan çevre vb. parametrelerin göz önünde bulundurulduğu bütüncül bir politikayla gerçekleştirilmelidir.

Kaynakça

BBC (2016) Soma faciasının ikinci yılı: Değişen bir şey var mı?, Rengin Arslan, BBC Türkçe, İstanbul, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160512_soma_ikiyil_arslan, Erişim Tarihi: 25 Ağustos. 18.

- CEYLAN, H., (2011), “Türkiye’deki İş Kazalarının Genel Görünümü ve Gelişmiş Ülkelerle Kıyaslanması”, International Journal of Engineering Research and Development, Cilt:3, Sayı:2, ss.18-24.
- ÇELİK, Faruk (2012a) İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Tasarısı ve Teklifi, TBMM- Yasama yılı 2, Birleşim 120, 14/06/2012, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=18539, Erişim tarihi: 30 Haz. 18.
- ÇETİNKAL, Altan (2013) İş kazaları ve meslek hastalıklarına ilişkin SGK verileri yayımlandı, MESS İşveren gazetesi, Sayı 878, Ocak 2013, http://www.mess.org.tr/media/files/6409_9GW2MTKPOTisveren_2012_sayi_878.pdf, Erişim Tarihi: 14 Tem. 18.
- ÇSGB (2012) 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, T.C. ÇSGB, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Art Ofset Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara. <https://www.cs.gb.gov.tr/media/2052/6331.pdf>, Erişim Tarihi: 27 Tem. 18.
- EDOĞAN, E., Özdemir M. Ç. (2013) “Assessment of occupational safety and health law in Turkish industrial relations”. Academic Journal of Interdisciplinary Studies, 2(8), 702-711.
- EUROSTAT (2018a) Accidents at work by sex, age and NACE Rev. 2 activity (A, C-N), Health and safety at work, Database http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hsw_mi01&lang=en, Erişim Tarihi: 26 Tem. 18.
- EUROSTAT (2018b) Fatal Accidents at work by NACE Rev. 2 activity, Health and safety at work, Database http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hsw_n2_02&lang=en, Erişim Tarihi: 26 Tem. 18.
- GÜMÜŞ, Rojan (2017), “Türkiye’de 2015 Yılında Meydana Gelen İş Kazalarının Analizi ve 2014 Yılı Verileri ile Karşılaştırılması”, The Journal of Academic Social Science Studies, Sayı:55, ss.277-287.

- ILO (2018a) Safety and health at work, Kurumsal İnternet Sitesi, <http://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang--en/index.htm>, Erişim tarihi: 29 Haz. 18.
- İŞLER, M. Cemil (2014) Uluslararası Kaynaklar ve 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi / Cilt: 2 / Sayı: 2 / Mayıs-Ağustos 2014 / Sayfa: 53-65.
- KETEN, A. ve diğ., (2011), “Meslek Hastalıkları ve Ölüm”, Adli Tıp Dergisi, Cilt:25, Sayı:2, ss.107-114.
- ÖÇAL, Mehmet, Çiçek, Özal (2017), “Türkiye ve Avrupa Birliği’nde İş Kazası Verilerinin Karşılaştırmalı Analizi”, HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt:6, Sayı:16, ss.616-637.
- Resmî Gazete (R.G.) (1982), Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 20.10.1982, Sayı: 17844, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/ar-siv/17844.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/ar-siv/17844.pdf>, Erişim Tarihi: 30 Haz. 18.
- R.G. (2004), Türk Ceza Kanunu, 12.10.2004, Sayı: 25611, URL: <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>, Erişim Tarihi: 14 Tem. 18.
- R.G. (2006), Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 31.05.2006, Sayı: 28533, URL: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060616-1.htm>, Erişim Tarihi: 14 Tem. 18.
- R.G. (2011), Türk Borçlar Kanunu, 04.02.2011, Sayı: 27836, URL: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-1.htm>, Erişim Tarihi: 14 Tem. 18.
- R. G. (2012) İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, Kanun No. 6331, Kabul Tarihi: 20/6/2012, 30 Haziran 2012, Sayı: 28339, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630-1.htm>, Erişim Tarihi: 27 Tem. 18.

- SGK (2016) SGK İstatistik Yıllıkları (2016), Kurumsal İnternet Sitesi, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari, Erişim tarihi: 29 Haz. 18.
- SGK (2017) Sigortalı İstatistikleri, 2017 Aralık- Aylık İstatistik Bültenleri, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/aylik_istatistik_bilgileri, Erişim Tarihi: 18 Tem. 18.
- SGK (2018), SGK İstatistik Yıllıkları, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari, Erişim Tarihi: 31.05.2018.
- SGK (2018b) Sigortalı İstatistikleri, 2018 Mayıs- Aylık İstatistik Bülteni, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/aylik_istatistik_bilgileri, Erişim Tarihi: 10 Ağu. 18.
- YARDIM, Nazan ve diğ. (2007), Türkiye İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları: 2000-2005 Yılları Ölüm Hızları Dicle Tıp Dergisi, Cilt:34, Sayı:4, ss.264-271.
- YILMAZ, F., (2009) İş Sağlığı ve Güvenliği’nde Okul Eğitiminin Önemi: Modern Örnekler Işığında İş Sağlığı ve Güvenliği Lisans Eğitiminin Uygulanabilirliği, Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Kamu-İş Yayını, 11(1), 107-138.